

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice]. Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Prosecutor General for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości]. Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Prokuratora Generalnego wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA RIBCHEVA I INNE przeciwko BULGARII
(Skargi nr 37801/16 i dwie inne)

WYROK

Art. 2 (aspekt proceduralny) • Nieskuteczne wyjaśnienie domniemanych zaniedbań przy planowaniu i przeprowadzeniu czynności przeciwko osobie niebezpiecznej, która zabiła funkcjonariusza w trakcie czynności zatrzymania
• Zobowiązanie do wyjaśniania zaniedbań i zaniechań funkcjonariuszy również w związku z zabójstwami funkcjonariuszy policji przez osoby prywatne w trakcie wykonywania obowiązków
Art. 2 (aspekt materialnoprawny) • Zakres i treść pozytywnego zobowiązania Państwa do podjęcia prewencyjnych środków operacyjnych dla ochrony własnych funkcjonariuszy służb porządkowych przed ryzykiem dla ich życia
• Podjęte przez władze rozsądne środki mimo pewnych błędów w planowaniu i przeprowadzeniu działań organów ścigania • Przysługujący władzom margines oceny bez podlegania niemożliwym ani nieproporcjonalnym ciężarom w tym zakresie • Wymóg zapewnienia właściwego przeszkolenia i przygotowania funkcjonariuszom biorącym udział w operacjach niebezpiecznych

STRASBURG
30 marca 2021 r.

OSTATECZNY
30/06/2021

*Wyrok stał się ostateczny na podstawie art. 44 ust. 2 Konwencji.
Może podlegać korekcie wydawniczej.*

Sprawa Ribcheva i Inne p-ko Bułgarii

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Tim Eicke, *Przewodniczący*,
Yonko Grozev,
Faris Vehabović,
Iulia Antoanella Motoc,
Armen Harutyunyan,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer,
Ana Maria Guerra Martins, *sędziowie*,

i Andrea Tamietti, *Kanclerz Sekcji*,

mając na uwadze:

trzy skargi (o numerach 37801/16, 39549/16 i 40658/16) przeciwko Republice Bułgarii, wniesione do Trybunału w dniu 1 lipca 2016 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencji”) przez trzy obywatelki Bułgarii — panie Vanyę Petkovą Ribchevą, Milenę Georgiewą Ivanową-Sharkovą i Teodorę Emilovą Sarkovą („skarżące”);

decyzję o zawiadomieniu Rządu Bułgarskiego („Rząd”) o skargach dotyczących: a) domniemanego braku zapobieżenia przez władze śmierci p. Emila Sharkova (odpowiednio: syna, męża i ojca skarżących); b) skuteczność wyjaśnienia przez władze wszelkich zaniedbań w stosunku do tej śmierci; i c) domniemany brak skutecznych krajowych środków prawnych w tych kwestiach, jak również o uznaniu skarg w pozostałych częściach za niedopuszczalne;

stanowiska i dodatkowe stanowiska stron;

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 marca 2021 r.,

wydaje następujący wyrok, który w tym dniu został przyjęty:

WPROWADZENIE

1. Sprawa dotyczy kwestii, czy władze były na podstawie art. 2 Konwencji zobowiązane, a jeżeli tak, to w jakiej formie, do wyjaśnienia swej odpowiedzialności za brak zapewnienia wystarczającej ochrony życiu funkcjonariusza policji zabitego w trakcie wykonywania czynności przez osobę, wobec której usiłował dokonać zatrzymania. Sprawa dotyczy również kwestii, czy władze miały z tego samego artykułu obowiązek operacyjny ochrony życia tego funkcjonariusza, a jeśli tak, to jakie były zakres i treść tego obowiązku.

FAKTY

2. Skarżące urodziły się odpowiednio w 1949, 1975 i 1999 r., a zamieszkują w Sofii. Reprezentowała je p. T. Petkova, prawniczka wykonująca zawód w Sofii.

3. Rząd był reprezentowany przez Pełnomocników — panie M. Kotsewą, A. Panową i B. Simeonową z Ministerstwa Sprawiedliwości.

4. Stan faktyczny sprawy przedstawiony przez strony i wyłaniający się na podstawie przedstawionych przez nie materiałów podsumować można następująco.

I. OPERACJA W DNIU 14 MARCA 2014 R.

5. Trzy skarżące to matka, wdowa i córka p. Emila Sharkova, ur. w 1974 r., który od 1999 r. służył jako funkcjonariusz jednostki antyterrorystycznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W trakcie operacji oddziału w dniu 14 marca 2014 r. w mieście Laskowec p. Sharkov został śmiertelnie postrzelony przez pana P.P. Celem tej operacji było zatrzymanie p. P.P oraz zatrzymanie sztuk broni palnej, które przetrzymywał mimo wygaśnięcia wydanego mu pozwolenia na broń.

A. Zdarzenia, jakie doprowadziły do operacji

6. Pan P.P., ur. w 1961 r., zamieszkiwał wraz z matką w mieszkaniu na parterze trzykondygnacyjnego budynku w Laskowcu. W roku 2005 zaprzestał wykonywania pracy.

7. W roku 2002 złożył z wynikiem pozytywnym egzamin i otrzymał pozwolenie myśliwskie, stając się członkiem miejscowego klubu myśliwskiego. Członkostwo to wraz z pozwoleniem wygasły w roku 2011 ze względu na zaprzestanie opłacania przez niego wymaganych składek. W całym okresie członkostwa nie wziął udziału w polowaniu.

8. W roku 2003 pan P.P. wniósł o pozwolenie na nabycie dwóch sztuk broni palnej myśliwskiej. Komendant policji w Gornej Orjachowicy odrzucił wniosek, jak się wydaje, ze względu na ustalenie, iż pan P.P. jest osobą konfliktową i dopuszczał się gróźb skierowanych przeciwko sąsiadom. W lutym 2006 r. pan P.P. ponowił wniosek, który tym razem został uwzględniony. Następnie nabył strzelbę półautomatyczną z lufą o gładkim przewodzie oraz karabin myśliwski. Po przeprowadzeniu kontroli miejsca, w którym zamierzał on przechowywać broń, w czerwcu 2006 r. władze wydały mu ważne na trzy lata pozwolenie na posiadanie i noszenie przy sobie tej broni. W kwietniu 2009 r. pan P.P. wniósł o pozwolenie, które otrzymał, na nabycie kolejnej sztuki broni gładkolufowej do celów myśliwskich, po czym nabył dubeltówkę. W czerwcu 2009 r. wydane mu pozwolenie na posiadanie i noszenie broni do celów myśliwskich zostało odnowione na

kolejne trzy lata. W roku 2010 wniósł o pozwolenie, które otrzymał, na nabycie kolejnej sztuki broni myśliwskiej, po czym nabył kolejny karabin myśliwski.

9. Z początkiem roku 2012 funkcjonariusze jednostki policji w Gornej Orjachowicy podjęli kilkukrotną próbę skontrolowania warunków, w jakich pan P.P. przechowywał broń palną, jednak ten nie zezwolił im na wejście do mieszkania. Sąsiad poinformował funkcjonariuszy, że pan P.P. i jego matka nigdy nie opuszczają mieszkania, jedynie obserwując przechodniów przez okna. O odmowie przez p. P.P. wpuszczenia funkcjonariuszy i o jego izolującym się zachowaniu policja zawiadomiła prokuraturę rejonową w Gornej Orjachowicy. Niedługo potem prokuratura rejonowa zwróciła się do Sądu Rejonowego w Gornej Orjachowicy o wydanie orzeczenia o umieszczeniu p. P.P. w szpitalu psychiatrycznym. Postępowanie było dwukrotnie odraczane ze względu na nieskuteczność wezwań p. P.P. do stawienia się, ostatecznie zaś sąd zarządził jego przymusowe doprowadzenie przez policję. Po kilkugodzinnym planowaniu, w którego końcową część zaangażowano oddział antyterrorystyczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i działający przy Ministerstwie instytut psychologiczny, w marcu 2012 r. funkcjonariusze policji doszli do wniosku, że jakakolwiek próba zatrzymania p. P.P. wiązałaby się za zbyt dużym ryzykiem, wobec czego podjęto decyzję o nierealizowaniu operacji, lecz sprawdzeniu możliwości nakłonięcia p. P.P. do opuszczenia mieszkania sposobami niewiązącymi się z użyciem siły. W świetle niemożności zapewnienia stawienia się p. P.P. w sądzie, postępowanie w sprawie umieszczenia go w zakładzie zostało umorzone rok później, w marcu 2013 r.

10. W międzyczasie, w czerwcu 2012 r., p. P.P. nie ubiegał się o odnowienie zezwoleń na posiadanie i noszenie przy sobie broni palnej, w związku z czym pozwolenia te wygasły. W lipcu 2012 r. funkcjonariusz jednostki policyjnej w Gornej Orjachowicy podjął w tej sprawie próbę skontaktowania się z p. P.P., który jednak pozostał wewnątrz mieszkania, odmawiając jakiegokolwiek komunikacji z funkcjonariuszem. W lipcu 2013 r. sąsiedzi p. P.P. złożyli skargę na policję, jakoby ten groził pozbawieniem ich życia. Wynikiem powyższego było podjęcie przez policję dalszych prób nawiązania kontaktu z p. P.P. i zatrzymania posiadanych przez niego czterech sztuk broni palnej, które jednak okazały się bezskuteczne. W październiku 2013 r. prokuratura rejonowa w Gornej Orjachowicy wszczęła postępowanie karne przeciwko p. P.P. z podejrzenia o bezprawne posiadanie broni palnej poczynawszy od czerwca 2012 r. Prokuratura rejonowa nakazała policji zatrzymanie posiadanych przezeń sztuk broni palnej, co okazało się niemożliwe do wykonania, ponieważ odmawiał on opuszczenia mieszkania, był uzbrojony i stwarzał zagrożenie. Z uzyskanych informacji wynikało, że nie opuścił on mieszkania od 2010 bądź 2011 r.

11. W styczniu 2014 r. p. P.P. zwrócił się do prokuratury rejonowej w Gornej Orjachowicy z pisemną skargą na sąsiadów oraz na nękanie przez

policję, grożąc przy tym, że jeżeli działania te nie zostaną zakończone, wydarzenia potoczą się gorzej niż w 2003 r., kiedy to mężczyzna zabarykadował się w domu, oddając strzały w kierunku próbujących dokonać jego zatrzymania funkcjonariuszy policji, a następnie został pozbawiony zabity w trakcie oblężenia przez Policję i jednostkę antyterrorystyczną (więcej szczegółów tej operacji patrz *Dimov i Inni p-ko Bułgarii*, skarga nr 30086/05, wyrok z dnia 6 listopada 2012 r., pkt 8–29). W okresie od listopada 2013 r. do lutego 2014 r. p. P.P. napisał również sześć listów do dyrektora przylegającej do jego domu szkoły, skarżąc się na zachowanie uczniów i czyniąc pod ich adresem groźby. Pod koniec lutego 2014 r. skontaktował się telefonicznie z miejscowym posterunkiem policji, skarżąc się wzburzonym głosem na uczniów hałasujących oraz rzucających butelkami i kamieniami w pobliżu jego domu. Groził, że wyjdzie z bronią palną na ulicę, a wtedy „nikt nie przejdzie”.

12. Dnia 12 marca 2014 r., po otrzymaniu kolejnego listu z groźbami ze strony p. P.P., dyrektor szkoły ograniczył uczniom dostęp do części placówki oraz boiska w bezpośrednim sąsiedztwie domu p. P.P. i zawiadomił policję. Dnia 13 marca 2014 r. skierowany został patrol policji w celu zapobieżenia zbliżaniu się uczniów do domu p. P.P.

B. Sama operacja

1. Planowanie i przygotowania

13. W międzyczasie, w lutym 2014 r., jednostki policji z Górnej Orjachowicy i Wielkiego Tyrnowa rozpoczęły planowanie operacji mającej na celu przechwycenie sztuk broni palnej będących w posiadaniu p. P.P. Ze względu na prawdopodobieństwo gwałtownej reakcji z jego strony, stwarzającej zagrożenie dla uczestniczących w czynności funkcjonariuszy, matki p. P.P. i jego samego policja zwróciła się o pomoc do jednostki antyterrorystycznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i działającego przy Ministerstwie instytutu psychologicznego. Z końcem lutego Sekretarz Generalny Ministerstwa zatwierdził wniosek, zaś dnia 28 lutego członkowie jednostki antyterrorystycznej i instytutu psychologicznego zebrali się w Sofii w celu zaplanowania operacji. Omówione zostały różne możliwości przeprowadzenia operacji, bez jednak wypracowania definitywnej konkluzji. Jak wynika z notatki sporządzonej dopiero dnia 14 marca 2014 r., tj. dnia operacji, działając z polecenia kierownika instytutu psychologicznego, psychologowie przekazali, że w świetle osobowości p. P.P. podejmowanie jakichkolwiek prób uprzedniego kontaktowania się z nim bądź prowadzenia negocjacji miałyby skutek przeciwny do zamierzonego, lepsze zaś byłoby szybkie działanie z zaskoczenia. Znalazło to potwierdzenie w dokumencie roboczym sporządzonym przez nich po kilku dniach po zebraniu dnia 4 marca. Kolejne zebranie odbyło się dnia 7 marca, tym razem bez udziału psychologów, lecz z udziałem funkcjonariuszy policji z Wielkiego Tyrnowa

i Laskowca. Funkcjonariusze ci okazali kolegom z Sofii fotografie i plany domu. Rozważono pomysł sporządzenia wideozapisu budynku w celu wykrycia ewentualnego wzmocnienia okien mogącego utrudniać wejścia, nie podjęto jednak w tej kwestii żadnej ostatecznej decyzji. Rozważanymi w trakcie zebrania opcjami taktycznymi było albo przeprowadzenie szybkiego ataku mającego na celu wzięcie p. P.P. z zaskoczenia, zanim miałyby okazję się zabarykadować bądź uciec, albo — w razie niepowodzenia — oblężenie. Nie ustalono żadnego konkretnego terminu dla wykonania operacji.

14. W międzyczasie, w okresie od dnia 28 lutego do dnia 7 marca 2014 r., jednostka antyterrorystyczna wykonywała ćwiczenia w celu przygotowania się do operacji.

15. Groźby, jakie p. P.P. skierował dnia 12 marca 2014 r. przeciwko uczniom pobliskiej szkoły (patrz pkt 12 powyżej), skłoniły władze do działania. Następnego dnia, 13 marca, Sekretarz Generalny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zwrócił się z zapytaniem, czy etap zaawansowania prowadzonych przez jednostkę antyterrorystyczną przygotowań zezwala na wykonanie operacji w dniu następnym i otrzymał odpowiedź twierdzącą. Po południu policja państwowa wraz z jednostką antyterrorystyczną sporządziły plan operacji. Ten został zatwierdzony przez Sekretarza Generalnego Ministerstwa, który wydał również rozkaz wykonania operacji, powierzając dowodzenie łącznie dowódcy jednostki antyterrorystycznej i kierownikowi dysektacji policji kryminalnej Ministerstwa. W międzyczasie prokuratura rejonowa w Górnej Orjachowicy uzyskała sądowy nakaz przeszukania mieszkania p. P.P.

16. Później tego samego dnia jednostka antyterrorystyczna sporządziła bardziej szczegółowy plan operacji, której termin rozpoczęcia wyznaczono na godzinę 6 rano dnia następnego. Dwoma rozważanymi opcjami taktycznymi były, ponownie, albo szybki atak z próbą wzięcia mieszkania p. P.P. szturmem za pomocą urządzeń specjalnych i granatów hukowych, a w razie niepowodzenia — oblężenie. Mający uczestniczyć w operacji funkcjonariusze — łącznie około trzydziestu osób, nie wliczając zespołu snajperów — wzięli udział o godz. 18 wieczorem w Sofii w odprawie, w trakcie której każdemu z nich powierzone zostało konkretne zadanie. Podjęto również rozstrzygnięcia w kwestii niezbędnego wyposażenia, w tym broni palnej. Zdecydowano również o skierowaniu do Laskowca dwojga psychologów z działającego przy Ministerstwie instytutu psychologicznego w celu służenia w razie potrzeby pomocą w przeprowadzeniu operacji. Odprawa zespołu snajperów miała miejsce o godz. 18.30.

17. W międzyczasie, po południu 13 marca, dwoje ubranych po cywilnemu funkcjonariuszy policji z jednostki w Wielkim Tyrnowie zostało skierowanych przez przełożonego do sporządzenia nagrania video należącego do p. P.P. mieszkania. Nagrali oni dom z pewnej odległości, po czym przekazali kamerę umundurowanemu funkcjonariuszowi napotkanemu w pobliżu, który nagrał z bliska wejście do mieszkania. Wydaje się, że

funkcjonariusze zostali przez p. P.P. dostrzeżeni. Po powrocie na komisariat przekazali oni nagranie oddziałowi antyterrorystycznemu, który jednak uznał, że jakość nagrania jest zbyt niska, aby mogło ono służyć jakąkolwiek pomocą.

18. Druga odprawa oddziału odbyła się o godz. 1 w nocy dnia 14 marca. Podjęto ostateczne decyzje co do zadań każdego z funkcjonariuszy i sposobu koordynacji między zespołami. Dwojgu psychologom nie zostały przypisane żadne konkretne zadania. Funkcjonariuszom okazano fotografie i plany mieszkania p. P.P.

19. Końcowa odprawa odbyła się o godz. 4.30 rano dnia 14 marca w Wielkim Tyrnowie. Członkowie oddziału antyterrorystycznego omówili operację z funkcjonariuszami policji z Wielkiego Tyrnowa i Górnej Orjachowicy, jak również prokuratorami właściwych miejscowo prokuratur i śledczym prowadzącym sprawę karną przeciwko p. P.P. Lokalnej policji powierzono zabezpieczenie na obwodzie zewnętrznym oraz zapewnienie dostępności ratowników medycznych i straży pożarnej. Po odprawie członkowie oddziału antyterrorystycznego, którym powierzono wykonanie operacji wraz z dwojgiem psychologów pojechali z Sofii do Wielkiego Tyrnowa, gdzie odbyli kolejną odprawę z lokalną policją i władzami prokuratorskimi, a następnie udali się do Laskowca.

2. Wykonanie

20. Członkowie oddziału antyterrorystycznego wraz z dwojgiem psychologów przybyli do Laskowca ok. godz. 5.30 bądź. 5.45 dnia 14 marca, parkując w odległości kilkuset metrów od domu p. P.P. Psycholodzy pozostali przy pojazdach. Pododdział szturmowy, złożony wyłącznie z członków oddziału antyterrorystycznego, sprawdził sprzęt i podszedł w pobliże domu w towarzystwie funkcjonariuszy jednostek policyjnych z Wielkiego Tyrnowa i Laskowca. Dowódca oddziału antyterrorystycznego, inny funkcjonariusz odpowiedzialny za sprawy taktyczne oraz funkcjonariusz łącznikowi pozostali w odległości około dwudziestu metrów od domu, do którego zbliżyło się pięć drużyn szturmowych. Pierwsza, w skład której wchodziło ośmioro funkcjonariuszy, wyposażona w ciężką tarczę balistyczną i hydrauliczne urządzenie do wyważania drzwi, weszła na korytarz klatki schodowej i zajęła pozycję przed drzwiami do mieszkania. Drużyny druga i trzecia, składające się z odpowiednio: sześciorga i pięciorga funkcjonariuszy, zajęła pozycje wokół dwóch balkonów, przy czym część funkcjonariuszy wspięła się na balkony. Pan Sharkov był dowódcą drugiej drużyny. Dwie mniejsze drużyny, każda po dwóch funkcjonariuszy, stanęły na pozycjach przy oknach. Nie jest jasne, jakim dysponowali rodzajem broni palnej. Czteroosobową drużynę snajperów rozmieszczono w pewnym oddaleniu, po wszystkich stronach domu.

21. Szturm rozpoczęto ok. godz. 6 rano. Dwie mniejsze drużyny oddały strzały ślepą amunicją w celu odwrócenia uwagi p. P.P., natomiast drużyna

przy drzwiach wejściowych podjęła próbę ich otwarcia za pomocą urządzenia wyważającego. Próba ta okazała się bezskuteczna, ponieważ drzwi zostały wzmocnione od wewnątrz. Dowódca wówczas rozkazał pododdziałowi szturmowemu przegrupowanie się, po czym jedynie troje funkcjonariuszy pozostało przy drzwiach mieszkania, pozostali natomiast skierowali się do pierwszego z balkonów w celu wspomoczenia drugiej drużyny.

22. W trakcie, gdy pierwsza drużyna kontynuowała próbę wyważenia drzwi wejściowych, funkcjonariusz drugiej drużyny (na pozycji przy pierwszym balkonie), wspiął się, krzyknął „policja!” i próbował otworzyć drzwi balkonowe, które okazały się zablokowane od wewnątrz drabiną. Funkcjonariuszowi udało się je otworzyć, zaś dwóch kolejnych funkcjonariuszy weszło do znajdującej się w mieszkaniu jadalni. W pomieszczeniu było ciemno i pusto. Funkcjonariusze zobaczyli p. P.P. i jego matkę przemieszczających się z przylegającego pokoju, oświetlonego żarówką, do jednego z przedpokojów. Pan P.P. miał w ręku palną broń długolufową. Funkcjonariusze krzyknęli „Stój, policja! Rzuć broń!”, jednak p. P.P. nie zatrzymał się, lecz otworzył ogień. Jeden z funkcjonariuszy został postrzelony w lewą rękę. Znalazł on osłonę i oddał ogień. Pan P.P. w dalszym ciągu oddawał strzały, zaś wspomnianych dwóch funkcjonariuszy wycofało się na balkon. Drugi z funkcjonariuszy otrzymał postrzał w kamizelkę kuloodporną. Udało im się wydostać, a zraniony funkcjonariusz został skierowany do pomocy medycznej. Pozostałych troje członków drużyny, w tym p. Sharkov, pozostało na balkonie.

23. W międzyczasie jeden z pięciu funkcjonariuszy z drugiej drużyny (rozmeszczanej w pobliżu drugiego balkonu) wspiął się i wyważył drzwi balkonowe, które były zablokowane dużym pudłem zawierającym odbiornik telewizyjny. Następnie pozostałych trzech funkcjonariuszy z tej samej drużyny weszło przez balkon do jednej z należących do mieszkania sypialni. Po obejrzeniu sypialni jeden z nich wyszedł na korytarz, trzymając przed sobą broń palną. Pan P.P. postrzelił tego funkcjonariusza w prawe przedramię, tuż powyżej nadgarstka. Funkcjonariusz upuścił broń palną i podjął próbę rzucenia w kierunku p. P.P. granatem ogłuszającym. Jeden z dwóch funkcjonariuszy pozostałych w sypialni wspomagał jego wycofanie się. Po powrocie do sypialni funkcjonariusz, który otrzymał postrzał, rozpoczął opatrywanie swojego przedramienia, podczas gdy pozostałych dwoje, jak również dowódca drużyny, który w międzyczasie również wszedł do sypialni przez balkon, oddał strzał w kierunku p. P.P. i wezwał go do poddania się. Pan P.P. odpowiedział ogniem z przedpokoju. Zranionemu funkcjonariuszowi udało się wycofać na drugi balkon, po czym został on skierowany do pomocy medycznej.

24. Po powzięciu wiadomości o zranieniu dwóch funkcjonariuszy, dowódca oddziału antyterrorystycznego nakazał częściowe wycofanie się, a pozostali funkcjonariusze zajęli pozycje na obu balkonach, chowając się za

węglami ścian i tarczami balistycznymi. Kontynuowali oni wymianę ognia z p. P.P.

25. Pan Sharkov znajdował się wśród funkcjonariuszy rozmieszczonych wokół pierwszego balkonu (drugiej drużyny). Gdy dowiedział się o zranieniu dwóch funkcjonariuszy, poprosił innego funkcjonariusza o podanie ciężkiej tarczy balistycznej, którą otrzymał. On sam i dwóch innych funkcjonariuszy uklękli za tarczą, podczas gdy p. P.P. oddawał w ich kierunku strzały z wnętrza mieszkania. Dwa z tych strzałów trafiły w tarczę. Jeden z pozostałych funkcjonariuszy oddał ogień. W trakcie krótkiej przerwy w wymianie ognia p. Sharkov i pozostały funkcjonariusz zamienili się miejscami. Przez cały ten czas wzywali oni p. P.P. do wyjścia i poddania się. Pan P.P. oznajmił, że tak właśnie uczyni, po czym funkcjonariusze zapewnili go, że nie będą wówczas w jego kierunku strzelać. Wtedy p. Sharkov wystawił głowę poza obręb tarczy. Pan P.P. otworzył ogień i postrzelił go powyżej lewej brwi, tuż pod krawędzią hełmu. Pan Sharkov upadł na balkon, a jego hełm przekreślił się na bok, zakrywając sobą ranę wlotową. Dwoje funkcjonariuszy otworzyło ogień w kierunku p. P.P. w celu umożliwienia pozostałemu wydostania ciała p. Sharkova. Jeden z funkcjonariuszy próbował wykryć puls białego odruchu źrenicznego, których jednak nie było. Ciało p. Sharkova zostało rozebrane z wyposażenia ochronnego, umieszczone w karetce i przewiezione do szpitala w Wielkim Tyrnowie. Przeprowadzona następnie sekcja zwłok wykazała obecność rany wlotowej tuż powyżej brwi lewej, w odległości 3 cm od końca, zaś rany wylotowej, mierzącej 6 na 4 cm, w odległości 4 cm za lewym uchem. Biegli lekarze stwierdzili, że postrzał spowodował natychmiastową śmierć mózgową, a wynikający stąd stan terminalny trwał kolejnych dziesięć do piętnastu minut. Resuscytacja p. Sharkova nie byłaby możliwa, nawet gdyby otrzymał on natychmiastową specjalistyczną pomoc medyczną.

26. Po wymianie ognia funkcjonariusz policji niosący tarczę balistyczną wszedł do pokoju od strony drugiego balkonu w celu udzielenia pomocy dwojgu pozostałym funkcjonariuszom w wycofaniu się na balkon. Wszyscy trzech schronili się za tarczą, prowadząc wymianę ognia z p. P.P. Jeden z nich otrzymał postrzał w prawą rękę, wysuniętą z przodu tarczy w celu uzyskania lepszej pozycji strzeleckiej.

27. Pan P.P. następnie zajął pozycję w przedpokoju, kontynuując wymianę ognia z funkcjonariuszami stojącymi na balkonach, którzy nie podejmowali dalszych prób wejścia do mieszkania. Zawiadomiony o przebiegu operacji Sekretarz Generalny Ministerstwa przybył z Sofii około godz. 8.30 i przejął dowodzenie. Oddział antyterrorystyczny zwrócił się również o wsparcie z lepszym wyposażeniem i lepszą bronią palną.

28. Około godz. 10 rano, po kilku rozmowach telefonicznych z policją, z mieszkania wyszła matka p. P.P. Przekazała ona funkcjonariuszom, że p. P.P. jest ranny oraz że wiedział on, iż funkcjonariusze po niego przyjdą, i na nich czekał. Niedługo później, około godz. 10.25 rano, p. P.P. krzyczał

z wnętrza mieszkania, że jest ranny i nie może się ruszać, prosząc o udzielenie pomocy medycznej. Po pewnych wahaniach, około godz. 11 rano, pełzając, wydostał się z mieszkania na pierwszy balkon, gdzie został zatrzymany i przewieziony do szpitala. Specjalnie wyposażeni funkcjonariusze przeszukali następnie mieszkanie pod kątem materiałów wybuchowych.

29. Po południu funkcjonariusze ponownie przeszukali mieszkanie, znajdując m.in. należące do p. P.P. cztery sztuki broni palnej myśliwskiej, rewolwer i znaczną ilość amunicji do każdej z tych broni, wszystko w różnych częściach mieszkania. Dalszych przeszukań dokonano w dniach 15 i 21 marca oraz 9 kwietnia 2014 r. W dalszym toku postępowania karnego (patrz pkt 32 do 37 poniżej) ustalono, że w trakcie przeprowadzanej przeciwko niemu operacji p. P.P. użył dwóch z posiadanych przez siebie czterech sztuk broni palnej (drugiego karabinu myśliwskiego i strzelby gładkolufowej — patrz pkt 8 powyżej), oddając przeciwko funkcjonariuszom przynajmniej dwadzieścia cztery strzały, z których sześć stanowiły bezpośrednie trafienia.

II. DALSZE POSTĘPOWANIE I DOCHODZENIA

A. Przesłuchanie parlamentarne

30. Pięć dni po operacji, dnia 19 marca 2014 r., Stała Komisja Parlamentarna ds. Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Porządku Publicznego przesłuchiwała Wiceministra Spraw Wewnętrznych i Sekretarza Generalnego Ministerstwa na temat operacji. Komisja zadawała pytania o planowanie operacji i taktykę, którą posłużył się oddział antyterrorystyczny. Sekretarz Generalny ministerstwa przyznał, że operacja okazała się porażką, winą obarczając dwoje funkcjonariuszy policji z Wielkiego Tyrnowa, którzy sporządzili wideozapis- domu p. P.P. na dzień przed operacją (patrz pkt 17 powyżej). Zdaniem Sekretarza uprzedziło to p. P.P. o zbliżającej się operacji i umożliwiło mu przygotowanie się, a w efekcie zorganizowanie zasadzki na oddział antyterrorystyczny.

B. Postępowanie karne przeciwko p. P.P.

31. Panu P.P. został wkrótce postawiony zarzut zabójstwa p. Sharkova i usiłowania zabójstwa pięciorga innych funkcjonariuszy jednostki antyterrorystycznej, których zranił, jak również bezprawnego posiadania broni palnej. W grudniu 2014 r. został postawiony w stan oskarżenia.

32. Postępowanie sądowe trwało kilka dni w 2015 r. Sąd Okręgowy w Wielkim Tyrnowie przesłuchiwał szereg świadków i dopuścił znaczną liczbę opinii biegłych. Skarżące wzięły udział w postępowaniu w charakterze oskarżycielek posiłkowych i powódek cywilnych.

33. Dnia 19 listopada 2015 r. Sąd Okręgowy w Wielkim Tyrnowie uznał p. P.P. winnym kwalifikowanego zabójstwa i usiłowania zabójstwa, w obu przypadkach z premedytacją, jak również bezprawnego posiadania broni palnej. Otrzymał on wyrok dożywotniego pozbawienia wolności oraz został zobowiązany do zapłaty na rzecz każdej z trzech skarżących kwoty 100.000 lewów bułgarskich (BGN) (51.129 euro (EUR)) z odsetkami tytułem zadośćuczynienia. Sąd zasądził również odszkodowania na rzecz ojca p. Sharkova oraz jednego ze zranionych funkcjonariuszy.

34. W liczącym 107 stron uzasadnieniu wyroku sąd przedstawił wszystkie odnoszące się do p. P.P. okoliczności: pozwolenia na broń palną i jej zakupy, dziwne i agresywne zachowanie po roku 2010, jak również jego interakcje z władzami po 2012 r., w tym nieskuteczne próby zatrzymania posiadanych przez siebie sztuk broni palnej i umieszczenia go w szpitalu psychiatrycznym. Sąd również szczegółowo opisał przygotowanie i wykonanie przeprowadzonej przeciwko p. P.P. operacji. Sąd poddał również analizie, jak się wydaje w reakcji na argumentację obrońcy p. P.P., powody, dla których operację uznano za konieczną. W wyniku analizy czynności podjętych przez władze w związku z p. P.P. i jego zachowaniem sąd doszedł do wniosku, że decyzja o posłużeniu się oddziałem antyterrorystycznym była zgodna z prawem i w pełni uzasadniona. Zwrócił on jednak w dalszym wywodzie uwagę, że dokonany przez władze wybór najstosowniejszego sposobu postępowania względem p. P.P. nie może stanowić przedmiotu kontroli, ponieważ nie jest częścią postępowania karnego przeciwko p. P.P. Niemniej sąd zauważył, że w danych okolicznościach użycie przeciwko p. P.P. broni palnej było uzasadnione, w szczególności dlatego, iż pierwszy otworzył on ogień.

35. Sąd nadto zauważył, że p. P.P. oddał strzał w kierunku p. Sharkova w trakcie przerwy w wymianie ognia, po krótkim dialogu z funkcjonariuszami. Na tej podstawie sąd uznał, iż p. P.P. dążył do zabicia p. Sharkova, nie zaś jedynie oddawał przypadkowe strzały w trakcie gwałtownej wymiany ognia z policją. W oparciu o staranność z jaką p. P.P. umocnił wszystkie wejścia do swego mieszkania i okna oraz przygotował należącą do niego broń palną, sąd uznał, że działał on z premedytacją. Sąd następnie odrzucił sugestię, jakoby p. P.P. działał w obronie własnej w wyniku nieporozumienia dotyczącego charakteru przeprowadzanej przeciwko niemu operacji bądź w wyniku pomyłki. Po szczegółowym przeanalizowaniu zdarzeń i dokładnych pozycji wszystkich funkcjonariuszy znajdujących się na scenie zdarzeń, sąd ponadto wykluczył możliwość, aby strzał, który pozbawił p. Sharkova życia oddany został przez innego funkcjonariusza, nie zaś p. P.P. Sąd również ustalił, że głównym powodem, dla którego żaden inny funkcjonariusz nie odniósł obrażeń zagrażających życiu, było powstrzymanie pocisków bądź złagodzenie siły ich uderzenia przez wyposażenie ochronne (patrz прис. № 111 от 19.11.2015 г. по н. о. х. д. № 462/2014 г., ОС-Велико Търново).

36. Zarówno p. P.P., jak i urząd prokuratorski, odwołali się od wyroku. Dnia 8 lutego 2017 r. Sąd Apelacyjny w Wielkim Tyrnowie utrzymał zaskarżony wyrok w mocy, w pełni podzielając jego ustalenia. Również uznał on decyzję o użyciu oddziału antyterrorystycznego za w pełni uzasadnioną, w szczególności ze względu na bycie przez p. P.P. w posiadaniu czterech sztuk broni palnej z wygasłymi pozwoleniami i kierowanie wiarygodnych gróźb pod adresem innych osób. Są jednak uznał, że sposób przygotowania i przeprowadzenia operacji — w tym użyty sprzęt, komunikacja między drużynami i dowódcami oraz czas działania — stanowiły kwestię mieszczącą się w zakresie uznaniowym policji i niepodlegającą kontroli sądowej w sprawie karnej przeciwko p. P.P., mimo argumentów podniesionych przez jego obrońcę i zwrócenia uwagi na ten aspekt sprawy przez sąd niższej instancji. Sąd skonkludował, że decyzja o doborze użytej jednostki i liczby funkcjonariuszy należała do Sekretarza Generalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Siły użyte przeciwko p. P.P. były proporcjonalne, a zatem nie mógł on skutecznie powoływać się na działanie w obronie własnej. Powyższe dotyczyło w szczególności strzału oddanego do p. Sharkova, który p. P.P. oddał w czasie, gdy funkcjonariusze zaprzestali prowadzonego przeciwko niemu ataku w oczekiwaniu jego poddania się stosownie do zakomunikowanego zamiaru. Pan P.P. wykorzystał tę krótką przerwę w wymianie ognia do namierzenia pozycji p. Sharkova i oddanie strzału w jedyną niechronioną część jego ciała — czoło (patrz *реш. № 224 от 08.02.2017 г. по в. н. о. х. д. № 202/2016 г., АС-Велико Търново*).

37. Pan P.P. złożył skargę kasacyjną, jednak dnia 21 sierpnia 2017 r. Najwyższy Sąd Kasacyjny utrzymał wyrok sądu odwoławczego w mocy. Także i ten sąd ustalił, że decyzja o użyciu oddziału antyterrorystycznego była w pełni uzasadniona. Stwierdził on również, iż podjęta przez oddział próba wzięcia mieszkania p. P.P. szturmem w sposób przez oddział wybrany stanowiła jedyną wykonalną opcję ze względu na utratę elementu zaskoczenia. Siły użyte przeciwko p. P.P. były proporcjonalne do „sytuacji krytycznej” rozmyślnie stworzonej przez niego samego (patrz *реш. № 112 от 21.08.2017 г. по н. д. № 402/2017 г., ВКС, III н. о.*).

C. Pierwsze dochodzenie wewnętrzne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

1. Dochodzenie

38. W dniu operacji, tj. 14 marca 2014 r., Minister Spraw Wewnętrznych nakazał wszczęcie dochodzenia wewnętrznego przez służby kontrolne Ministerstwa. Postępowanie to prowadzone było przez dwóch inspektorów, którym pomocy udzielał funkcjonariusz wydziału kontroli broni i pozwoleń na broń z Policji Krajowej. Przesłuchali oni i uzyskali zeznania pisemne od szeregu funkcjonariuszy publicznych i osób cywilnych uczestniczących w operacji i prowadzących do niej zdarzeniach, w tym dwadzieścioro troje

funkcjonariuszy oddziału antyterrorystycznego (wszystkim zagwarantowano anonimowość), a także uzyskali inne materiały.

2. Sprawozdanie z dochodzenia

39. Sporządzone trzy tygodnie później, dnia 4 kwietnia 2014 r., sprawozdanie z dochodzenia liczyło trzydzieści dwie strony i obejmowało cztery kwestie: a) pozwolenia p. P.P. na broń; b) odwołaną operację przeciwko niemu z marca 2012 r. (patrz pkt 10 powyżej); c) działania podejmowane w stosunku do niego przez policję w okresie od marca 2012 r. do planowania operacji z dnia 14 marca 2014 r.; oraz d) planowanie i wykonane operacji z dnia 14 marca 2014 r.

40. W odniesieniu do lit. a w sprawozdaniu stwierdza się, że w 2006 i 2009 r. nie zachodziły podstawy do odrzucenia wniosków p. P.P. o pozwolenie na broń palną. Według ustaleń w połowie 2012 r. funkcjonariusz policji z jednostki zajmującej się kontrolą broni palnej w Gornej Orjachowicy, który bezskutecznie próbował nawiązać kontakt z p. P.P. w celu przekonania go do zdania broni po wygaśnięciu zezwoleń na jej posiadanie (patrz pkt 10 wyżej), nie zawiadomił przełożonych w celu przekazania informacji władzom prokuratorskim. Funkcjonariusz ów tym samym dopuścił się zaniedbania obowiązków i zasłużył na naganę. Udzielenie jej było jednak niemożliwe, ponieważ od roku 2013 nie pracował już w policji. W dalszym toku sprawozdania stwierdza się, że przełożony funkcjonariusza, z naruszeniem obowiązków służbowych, nie podjął czynności zmierzających do wyjaśnienia sprawy i przekazania prokuraturze informacji o przetrzymywaniu przez p. P.P. broni palnej mimo wygaśnięcia zezwoleń. Podobnie zasłużył on na pisemne upomnienie, lecz termin przedawnienia upłynął. Jego zaniechanie jednak wyczerpało znamiona czynu zabronionego niedopełnienia obowiązków służbowych (patrz pkt 84 poniżej). W sprawozdaniu nadto ustalono, że władze prokuratury po raz pierwszy powzięły wiadomość o przetrzymywaniu przez p. P.P. sztuk broni palnej mimo wygaśnięcia pozwoleń — co stanowi poważny czyn zabroniony — w październiku 2013 r. badając skargi sąsiadów na czynione przeciwko nim groźby. Brak zawiadomienia tych władz o przetrzymywaniu przez p. P.P. broni palnej mimo wygaśnięcia pozwoleń przez okres około roku i jednego kwartału stanowił również przewinienie komendanta policji w Gornej Orjachowicy (kierującego również tymczasowo dyrekcją regionalną policji w Wielkim Tyrnowie). W ten sposób zasłużył on na naganę z powodu zaniedbania ogólnego obowiązku służbowego nadzorowania broni palnej w swym obszarze właściwości.

41. W stosunku do lit. b w sprawozdaniu ustalono, że wszystkie czynności związane z zaniechaną operacją z marca 2012 r. były zgodne z prawem.

42. W stosunku do lit. c z ustaleń sprawozdania wynika, że przez okres ponadroczny, od marca 2012 r. do planów operacji z dnia 14 marca 2014 r., jednostka policji w Gornej Orjachowicy nie podjęła żadnych poważnych starań w kierunku nakłonienia p. P.P. do opuszczenia mieszkania ani przekazania posiadanych sztuk broni palnej. Jedynym funkcjonariuszem, który podjął w tym zakresie jakiegokolwiek działania, był lokalny dzielnicowy. Komendant policji w Gornej Orjachowicy i dowódca jednostki kryminalnej w Wielkim Tyrnowie dopuścili się zatem zaniedbania obowiązków służbowych, zasługując na nagany i czasowy zakaz awansowania.

43. Na koniec, w odniesieniu do lit. d, w sprawozdaniu ustalono, że decyzje o wykonaniu operacji z dnia 14 marca 2014 r. i zaangażowaniu oddziału antyterrorystycznego były zgodne ze stosownymi przepisami. To samo dotyczyło planowania i przygotowań. Sprawozdanie następnie przedstawia nieco bardziej szczegółowo przebieg przygotowań i samej operacji, odnotowując dwa elementy, które nie poszły zgodnie z planem. Pierwszym była zakończona niepowodzeniem próba sforsowania drzwi wejściowych do mieszkania p. P.P. Powodem tego niepowodzenia był brak rozpoznania przez sam oddział oraz brak prawidłowo wyposażonego urządzenia do wyważania drzwi — ponieważ będące na wyposażeniu oddziału oddział nie miało wszystkich wymaganych akcesoriów. Dostępne urządzenie zostało jednak uznane za zdatne do celu. Istniała również opcja awaryjna w postaci próby dostania się do środka za pośrednictwem należących do mieszkania balkonów. Co się tyczy zaniechania przeprowadzenia własnego rekonesansu przez oddział, można to rozsądnie wyjaśnić brakiem odpowiednio przeszkolonych funkcjonariuszy, ryzykiem łatwego dostrzeżenia w małym mieście takim jak Laskowec oraz potrzebą pilnego działania — w ciągu jednej doby. Drugim aspektem, który nie potoczył się zgodnie z planem, a co stanowiło główny powód niepowodzenia operacji, był brak elementu zaskoczenia — fakt, że p. P.P. był uprzedzony o zamiarze przeprowadzenia operacji, co umożliwiło mu podjęcie przygotowań do jej odparcia. Sprawozdanie obarcza za to odpowiedzialnością owych dwoje funkcjonariuszy policji z Wielkiego Tyrnowa, którzy poprzedniego dnia sporządzali wideonagranie mieszkania p. P.P. (patrz pkt 17 wyżej). Ze sprawozdania wynika, że oni i ich bezpośredni przełożony działali z własnej inicjatywy, po czym nie zawiadomili przełożonych o tym, że zostali przez p. P.P. dostrzeżeni. W sprawozdaniu zatem zaleca się ich zwolnienie ze służby, zaznaczając, że zostały już przeciwko nim wszczęte postępowania dyscyplinarne.

44. Dalej w sprawozdaniu stwierdza się, że zgodnie z oświadczeniami członków oddziału antyterrorystycznego ani oni sami, ani ich dowódcy nie lekceważyli sytuacji. Planowanie i kontrola były adekwatne, bez paniki, z zachowaniem jasnej hierarchii dowodzenia, mimo że był to pierwszy przypadek w historii jednostki, w którym znalazła się ona pod tak intensywnym ostrzałem. Poziom wyszkolenia do takich operacji również był

zadowalający. Funkcjonariusze jednak przekazali osobom prowadzącym postępowanie, że nie mają nowoczesnych symulatorów szkoleniowych ani odpowiednich strzelnic, że dostępny im sprzęt do sporządzania zapisów wideo jest w niewielkich ilościach i o ograniczonych możliwościach technicznych, że brakowało im urządzeń termowizyjnych i noktowizyjnych, że całość ich sprzętu do forsowania przeszkód (tarany, kilofy i drabiny) została wykonana przez nich samodzielnie, że nie mają również psów taktycznych, które mogłyby okazać się szczególnie użyteczne w sytuacjach takich jak będąca przedmiotem postępowania. Dostępne dla oddziału granaty gazowe nadawały się głównie do kontroli nad tłumem, a ich granaty ogłuszające nie nadawały się do operacji specjalnych, zwłaszcza w sytuacjach z udziałem dzieci poniżej lat sześciu i osób starszych. Prawie wszyscy funkcjonariusze oddziału skarżyli się również na kabury uniemożliwiające noszenie w nich broni ręcznej z zamocowanymi latarkami. W sprawozdaniu wskazano również, że dwie z drużyn otrzymały tarcze balistyczne dopiero w toku operacji zamiast od samego początku. Na koniec sprawozdanie odnotowuje brak przepisów regulujących operacje specjalne oddziału; istniejące przepisy, z listopada 2012 r., odnosiły się jedynie do operacji antyterrorystycznych, ochrony instalacji strategicznych, a także zapobiegania poważnym przestępstwom i udaremniania prób ich popełnienia. W związku z powyższym w sprawozdaniu zalega się aktualizację przepisów regulujących operacje oddziału w celu objęcia regulacją operacji takich jak przedmiotowa, jak również rozważenie potrzeby dodatkowego wyposażenia i dodatkowej broni palnej.

3. Utajnienie i odtajnienie sprawozdania z postępowania wewnętrznego oraz czynności, jakie podjęto na jego podstawie

45. Sprawozdanie zostało niezwłocznie utajnione. Po zaaprobowaniu zawartych w nim propozycji przez Ministra Spraw Wewnętrznych, pełne odpisy sprawozdania przekazano Sekretarzowi Generalnemu Ministerstwa oraz Stałej Komisji Parlamentarnej ds. Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Porządku Publicznego; liczne wyciągi przekazano również ministerialnemu wydziałowi kadr oraz osobom kierującym jednostkami zatrudniającymi funkcjonariuszy przewidzianych do dyscyplinarnego ukarania, dowódcy oddziału antyterrorystycznego oraz prokuraturze w Górnej Orjachowcy (w związku z zaleceniem wszczęcia postępowania karnego w sprawie niedopełnienia obowiązków służbowych — patrz pkt 40 powyżej).

46. W maju 2014 r. komendanci policji z Górnej Orjachowicy i Wielkiego Tyrnowa otrzymali czasowe zakazy awansu zgodnie z zaleceniami sprawozdania (patrz pkt 42 powyżej). Obie te osoby odwołały się do sądu, zaś w marcu 2015 r. Najwyższy Sąd Administracyjny uchylił wymierzone im kary dyscyplinarne, ustalając, że postępowania dyscyplinarne dotyczące jednostki policji w Wielkim Tyrnowie dotknięte były nieprawidłowościami, a zarzucane obu komendantom przewinienia dyscyplinarne nie zostały

wykazane (patrz pesh. № 3287 от 25.03.2015 г. По адм. д. № 7621/2014 г., BAC, V o., a także pesh. № 3284 от 25.03.2015 г. по адм. д. № 8879/2014 г., BAC, V o.).

47. Dnia 27 października 2014 r. prokuratura w Gornej Orjachowicy odmówiła wszczęcia postępowania karnego w sprawie niedopełnienia obowiązków służbowych w związku z zaniechaniami dotyczącymi broni palnej przetrzymywanej przez p. P.P. po lipcu 2012 r. (patrz pkt 40 powyżej). Urząd prokuratorski stwierdził, że z podjętych czynności wynikało, iż funkcjonariusz, który miał dopuścić się niedopełnienia obowiązków w tym przedmiocie, nie miał prawidłowo powierzonych żadnych zadań w odnośnym zakresie.

48. Sprawozdanie z postępowania wewnętrznego zostało odtajnione dnia 11 września 2019 r., niedługo po upływie stosownego pięciomiesięcznego ustawowego okresu objęcia tajemnicą. Na zapytanie tut. Trybunału z dnia 13 grudnia 2019 r., czy sprawozdanie pozostaje objęte tajemnicą, zostało ono przekazane Trybunałowi dnia 29 czerwca 2020 r. po dokonaniu dalszego sprawdzenia przez Agencję Bezpieczeństwa Narodowego, że prawidłowym było jego odtajnienie. Do owego czasu Rząd kategorycznie sprzeciwiał się ujawnieniu sprawozdania, czy nawet wyciągów z niego, skarżącym. Przed ujawnieniem sprawozdania Trybunałowi Minister Spraw Wewnętrznych zdecydował jednak, że tożsamość wszystkich funkcjonariuszy oddziału antyterrorystycznego wymienionych w sprawozdaniu powinna pozostać tajemnicą w celu ochrony ich bezpieczeństwa, nakazując w ich zakresie anonimizację odpisu przekazanego Trybunałowi. Po tej redakcji sprawozdanie udostępniono skarżącym dnia 2 lipca 2020 r. Po upływie ponad sześciu lat i trzech miesięcy od sporządzenia sprawozdania był to pierwszy moment zapoznania się przez skarżące z jego treścią.

D. Drugie dochodzenie wewnętrzne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

1. Dochodzenie

49. Dnia 23 września 2014 r., w odpowiedzi na odrębne skargi wnoszone przez matkę p. Sharkova, p. Ribchevę (skarżącą w pierwszej ze skarg), zarówno do władz prokuratorskich (dnia 8 września — patrz pkt 69 poniżej), jak i do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Minister zarządził drugie dochodzenie wewnętrzne w sprawie operacji z dnia 14 marca 2014 r. Postępowanie miało prowadzić dwoje kontrolerów ze służb kontrolnych Ministerstwa, osobę kierującą jednostką ministerstwa ds. przestępstw zagrażających porządkowi publicznemu i starszego funkcjonariusza z jednostki ds./uprowadzeń. Prowadzących wspomagał ekspert z działu technicznego Ministerstwa. Prowadzący dochodzenie przesłuchali szereg funkcjonariuszy i osób cywilnych, pobierając od nich także zeznania pisemne, w tym osiemnaścioro spośród członków oddziału

antyterrorystycznego biorącego udział w operacji. Zebrali oni również znaczną ilość pisemnego materiału dowodowego i przeprowadzili oględziny mieszkania p. P.P.XXXXX

2. Sprawozdanie z dochodzenia

50. Sprawozdanie z dochodzenia zostało ukończone półtora miesiąca później, dnia 7 listopada 2014 r., i obejmowało trzydzieści osiem stron. Wyczerpująco wyliczono w nim podnoszone przez p. Ribchevę zarzuty do operacji (patrz pkt 69 poniżej), następnie badając, czy każdy z nich został potwierdzony materiałem dowodowym uzyskanym w trakcie postępowania. Opisano również szczegółowo planowanie i wykonanie operacji z dnia 14 marca 2014 r. wraz z poprzedzającymi ją zdarzeniami.

51. W sprawozdaniu ustalono również, że funkcjonariusze instytutu psychologicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych biorący udział w spotkaniu dnia 28 lutego 2014 r. (patrz pkt 13 powyżej) następnie zaniechali opracowania właściwego portretu psychologicznego p. P.P., co było wymagane stosownymi regulacjami wewnętrznymi, jak również wydali opinię na podstawie nieaktualnych danych wywiadowczych. Zalecono zatem udzielenie im nagany. Dalej w sprawozdaniu ustalono, że kierowniczka instytutu wywierała niestosowną presję na swoich podwładnych, aby ci napisali w notatce opisującej przebieg spotkania, jakoby stwierdzili, iż podjęcie przeciwko p. P.P. szybkiego działania było najbardziej wykonalną z opcji (patrz pkt 13 powyżej), co jednak w rzeczywistości nie było treścią udzielonej przez nich porady. Kierowniczka instytutu zatem dopuściła się nadużycia uprawnień i zasłużyła na zwolnienie.

52. Podobnie jak w przypadku pierwszego sprawozdania (patrz pkt 43 powyżej), również w drugim ustalono, że operacja została zarządzona w sposób zgodny z prawem. Odnotowano jednak brak jasności co do powodów, dla których musiała ona zostać wykonana w trybie pilnym zamiast być przygotowana bardziej starannie co prawdopodobnie doprowadziłoby do uniknięcia ofiar. W sprawozdaniu następnie stwierdza się, że nie wszystkie jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych biorące udział w operacji otrzymały wystarczająco jasne zdania; jedyną jednostką, która otrzymała konkretny plan, był oddział antyterrorystyczny. Funkcjonariusz, który sporządził pierwszy plan (patrz pkt 15 wyżej) (osoba kierująca dyрекcją Ministerstwa ds. policji kryminalnej), jak się wydaje, nie zapoznał się wystarczająco dobrze ze specyfiką sytuacji i rozkładem mieszkania p. P.P. Uzasadniało to udzielenie nagany. Ponadto w planie stwierdził on, że instytut psychologiczny sporządził prawidłowy portret psychologiczny p. P.P., co nie było prawdą, a zatem wprowadził Sekretarza Generalnego Ministerstwa w błąd, w wyniku którego ten wydał rozkaz, aby podstawową taktyką była próba szybkiego obezwładnienia p. P.P. To zaś uzasadniało zwolnienie ze służby. Nadto sporządzony przez oddział antyterrorystyczny plan (patrz pkt 16 powyżej) i potwierdzający go rozkaz dowódcy oddziału nie określały z

wystarczającą szczegółowością wyposażenia i broni palnej do użycia w operacji. Funkcjonariusz, który sporządził plan (dowódca pododdziału) zasłużył więc na pisemne upomnienie, a dowódca oddziału — na nagane.XXXX

53. W sprawozdaniu rozważono również, czy podstawowa taktyka założona wobec p. P.P. — wzięcie go z zaskoczenia i szybkie zatrzymanie — była źle dostosowana do jego osobowości. Zauważono, że był to wybór taktyczny dokonany przez planistów operacji, jak również iż można było przyjąć, że sposób wykonania operacji był zgodny z regulacjami. Mimo tego jednak nie wszystkie elementy zostały ocenione prawidłowo, w szczególności dane wywiadowcze pochodzące od miejscowych funkcjonariuszy policji skierowanych do obserwacji mieszkania p. P.P. w noc poprzedzającą operację, którzy zgłaszali, iż w niektórych pokojach włączano światło.

54. W przeciwieństwie do pierwszego sprawozdania (patrz pkt 43 powyżej) w drugim uznano brak uprzedniego przeprowadzenia rozpoznania przez sam oddział antyterrorystyczny za nieuzasadniony. Odnotowano, że ostatnia z poprzedzających operację odpraw odbyła się siedem dni wcześniej, dnia 7 marca 2014 r., co pozostawiało oddziałowi wystarczający czas na rozpoznanie lokalizacji zwiadem. To zaś można było uczynić bez narażania się na wykrycie przy pomocy miejscowych funkcjonariuszy policji. Nie stanowiło konieczności wdrożenie operacji w ciągu kilku godzin; informacje otrzymane od dyrektora pobliskiej szkoły (patrz pkt 12 powyżej) nie uzasadniały takiej nagłości, szczególnie że p. P.P. czynił podobne groźby wcześniej, a skierowanie patrolu policji w celu uniemożliwienia zbliżania się uczniów do jego mieszkania był wystarczający dla zażegnania w stosunku do nich wszelkiego bezpośredniego ryzyka. W wyniku powyższego oddział nie miał pełnej świadomości modyfikacji, jakie p. P.P. wprowadził w swoim mieszkaniu, szczególnie w zakresie drzwi wejściowych, w celu umożliwienia sobie odparcia ataku.

55. Innym przeoczeniem był brak opracowania prawidłowego portretu psychologicznego p. P.P. oraz uzyskania wystarczających informacji na temat sposobu życia jego i jego matki. Przekazane w trakcie zebrania w dniu 7 marca 2014 r. ostrzeżenie ze strony miejscowych funkcjonariuszy policji o tym, że zabarykadował się on wewnątrz mieszkania i był gotowy na podjęcie obrony, zostało zignorowane.

56. Trzecim błędem było opóźnienie próby dostania się do środka za pośrednictwem dwóch balkonów po początkowym niepowodzeniu sforsowania drzwi wejściowych do mieszkania, z czego wynikała utrata inicjatywy.

57. W sprawozdaniu ustalono również, podobnie jak w przypadku pierwszego ze sprawozdań (patrz pkt 43 powyżej), że głównym problemem był brak elementu zaskoczenia, mającego podstawowe znaczenie dla tego typu operacji. Powodami tego były nieudolność wideozapisu mieszkania

p. P.P. sporządzonego w dniu poprzedzającym, a także jego stała czujność i podjęte przygotowania, prowadzone latami.

58. Piątym błędem było to, że drużyna szturmowa, do której należał p. Sharkov, zajęła pozycje pod balkonem w sposób stwarzający p. P.P. jej lepszą widoczność i umożliwiający mu objęcie ogniem wszystkich funkcjonariuszy jednocześnie.

59. Szóstym zaniechaniem był brak przeprowadzenia w odpowiednim terminie ewakuacji sąsiadów p. P.P. oraz wystarczających starań o ewakuację jego matki.

60. Siódmym niedociągnięciem, wspomnianym już w pierwszym sprawozdaniu (patrz pkt 44 powyżej), był brak odpowiedniego sprzętu do forsowania pomieszczeń oraz wyposażenia wizyjnego i granatów.

61. W sprawozdaniu powtórzono spostrzeżenia pierwszego ze sprawozdań co do opóźnień w przekazaniu tarcz balistycznych oraz braku regulacji konkretnie odnoszących się do operacji specjalnych oddziału (patrz pkt 44 powyżej).

62. Według sprawozdania odpowiedzialność za te błędy spoczywała na dowódcy oddziału, który sprawował ogólną kontrolę nad operacją. Stosownym było zatem udzielenie mu nagany oraz skierowanie jego sprawy do władz prokuratorskich celem ustalenia, czy należy mu przedstawić zarzut niedopełnienia obowiązków ze skutkiem w postaci obrażeń, w tym śmiertelnych, wśród jego podwładnych.

63. Stosownie do powyższego w konkluzji sprawozdania uznano stawiane przez p. Ribchevę zarzuty popełnienia w trakcie przygotowania i wykonania operacji błędów wynikających z zaniedbań za dobrze uzasadnione

3. Utajenie i odtajnienie sprawozdania z postępowania wewnętrznego oraz czynności, jakie podjęto na jego podstawie

64. Podobnie jak w przypadku sprawozdania z pierwszego postępowania wewnętrznego (patrz pkt 45 powyżej), sprawozdanie to zostało niezwłocznie utajnione. Dnia 19 listopada 2014 r. sprawozdanie zatwierdził Minister Spraw Wewnętrznych.

65. Jakkolwiek wydaje się, że wszystkie formułowane w sprawozdaniu zalecenia co do czynności dyscyplinarnych zrealizowano (patrz pkt 68 poniżej), Rząd nie przedstawił w tym zakresie żadnych szczegółowych informacji. Nie jest również jasnym, czy ukarani dyscyplinarnie funkcjonariusze odwoływali się od wymierzonych im kar.

66. Sprawozdanie odtajniono dnia 8 listopada 2019 r., dzień po upływie stosownego pięciomiesięcznego ustawowego okresu objęcia tajemnicą. Na zapytanie tut. Trybunału z dnia 13 grudnia 2019 r., czy sprawozdanie pozostaje objęte tajemnicą, zostało ono przekazane Trybunałowi dnia 29 czerwca 2020 r. po dokonaniu dalszego sprawdzenia przez Agencję Bezpieczeństwa Narodowego, że prawidłowym było jego odtajnienie. Do

owego czasu Rząd kategorycznie sprzeciwiał się ujawnieniu sprawozdania, czy nawet wyciągów z niego, skarżącym. Przed ujawnieniem sprawozdania Trybunałowi Minister Spraw Wewnętrznych zdecydował jednak, podobnie jak w przypadku sprawozdania z pierwszego z postępowań (patrz pkt 45 powyżej), że tożsamość wszystkich funkcjonariuszy oddziału antyterrorystycznego wymienionych w sprawozdaniu powinna pozostać tajemnicą w celu ochrony ich bezpieczeństwa, nakazując w ich zakresie anonimizację odpisu przekazanego Trybunałowi. Po tej redakcji sprawozdanie udostępniono skarżącym dnia 2 lipca 2020 r. Po upływie ponad pięć lat i ośmiu miesięcy od sporządzenia sprawozdania był to pierwszy moment zapoznania się przez skarżące z jego treścią. XXXXXXXX

4. Informacje przekazane p. Ribchevie na temat postępowania wewnętrznego

67. W grudniu 2014 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zawiadomiło p. Ribchevą, że jej skarga z września 2014 r. (patrz pkt 69 poniżej) doprowadziła do drugiego postępowania wewnętrznego, w toku którego ujawniono braki w planowaniu i przeprowadzeniu operacji przeciwko p. P.P., jak również wszyscy odpowiedzialni za nie funkcjonariusze zostaną pociągnięci do odpowiedzialności dyscyplinarnej, a władze prokuratorskie podejmą czynności zmierzające do ustalenia, czy część tych osób dopuściła się czynów zabronionych.

68. W lutym i kwietniu 2015 r. p. Ribcheva nalegała, aby Minister Spraw Wewnętrznych wznowił postępowania, ponawiając wysuwane wcześniej przez siebie zarzuty, jakoby wyżsi funkcjonariusze publiczni, w tym Sekretarz Generalny Ministerstwa, dopuścił się zaniedbań w działaniach związanych z operacją. Zwróciła się również o podanie jej nazwisk funkcjonariuszy, których pociągnięto do odpowiedzialności dyscyplinarnej, ze wskazaniem wymierzonych im kar i uzasadnieniami. We wrześniu 2015 r. ponowiła ona swój wniosek w tym przedmiocie, domagając się odpisów sprawozdań ze wszystkich postępowań wewnętrznych. W odpowiedzi, w listopadzie 2015 r., Ministerstwo przekazało p. Ribchevie, że sprawozdanie z (drugiego) postępowania wewnętrznego, prowadzonego w wyniku jej skargi z września 2014 r., zawiera informacje niejawne i nie może zostać jej udostępnione. Możliwym było jedynie poinformowanie jej, że łącznie dwanaścioro funkcjonariuszy zostało objętych postępowaniami dyscyplinarnymi w związku z operacją: dyrektor regionalnej dyrekcji policji w Wielkim Tyrnowie; dowódca pionu kryminalnego policji w Wielkim Tyrnowie; dowódca jednej z jednostek policyjnych w pionie ds. walki z przestępczością w Wielkim Tyrnowie i jeden inny funkcjonariusz tego pionu; młodszy inspektor policji w Wielkim Tyrnowie; dowódca oddziału antyterrorystycznego i dowódca jednego z pododdziałów; kierowniczka instytutu psychologicznego Ministerstwa oraz osoba kierująca i dwoje specjalistów z komórki instytutu zajmującej się psychologią

kryminalistyczną; jak również osoba kierująca funkcjonującą w Ministerstwie dyрекcją ds. policji kryminalnej. Kary obejmowały zwolnienie ze służby, roczne zakazy awansowania, nagany i pisemne upomnienia. Nazwiska funkcjonariuszy podlegały ochronie na podstawie przepisów o ochronie danych osobowych i nie mogły być udostępniane.XXXXX

E. Kierowane przez p. Ribchevę żądania wszczęcia postępowania karnego dotyczącego planowania i wykonania operacji

69. W międzyczasie, około sześciu miesięcy po operacji, dnia 8 września 2014 r. p. Ribcheva zwróciła się do prokuratury dla miasta Sofii o wszczęcie postępowania przygotowawczego w celu wyjaśnienia, czy Sekretarz Generalny Ministerstwa i dowódca oddziału antyterrorystycznego popełnili czyny zabronione w związku z operacją. Stwierdziła ona, że nie czuje się przekonana ustaleniami z postępowań wewnętrznych i ma powody sądzić, iż operacja została przygotowana z rażącym niedbalstwem. Po pierwsze nie było potrzeby jej przeprowadzenia. Zgodnie z prawem oddział mógł być wykorzystywany jedynie do pewnych zdań (patrz pkt 82 poniżej). Sytuacja z p. P.P. do nich nie należała. Nie był on terrorystą, lecz cierpiącym na paranoję samotnikiem, który wcześniej nikogo nie atakował. Stwarzane przez niego zagrożenie, w tym dla uczniów pobliskiej szkoły, oceniono w sposób dalece przesadzony. Kierując oddział do działania, Sekretarz Generalny stworzył więc niepotrzebne ryzyko, złamał prawo i przekroczył swoje uprawnienia. Nawet gdyby użycie oddziału było konieczne, dokonano tego naprędce, bez prawidłowego planowania. Winę za to ponosili Sekretarz Generalny i dowódca oddziału. Nie było potrzeby nagłego działania, jako że problemy z p. P.P. były władzom znane od dłuższego czasu. Szereg kwestii dotyczących operacji pozostawało niejasnymi, jednak wszystko wskazywało na to, że dowódca oddziału podszedł do niej w sposób nieodpowiedzialny i nieprzemyślany, nie zachował nad nią kontroli w sposób umożliwiający zapobieżenie ofiarom śmiertelnym, podejmując złe wybory taktyczne i zaniechując wydania rozkazu do wycofania się po odniesieniu obrażeń przez dwóch funkcjonariuszy. Pani Ribcheva wnosiła o wszczęcie postępowania przygotowawczego w stosunku do Sekretarza Generalnego i dowódcy oddziału w sprawie spowodowania śmierci p. Sharkova przez zaniechania w wykonaniu niebezpiecznej czynności regulowanej, z naruszeniem art. 123 § 1 Kodeksu karnego, jak również nadużycie uprawnień bądź niedopełnienie obowiązków z naruszeniem art. 387 Kodeksu (patrz pkt 83 i 84 poniżej).

70. Osiem dni później, dnia 16 września 2014 r., prokuratura dla miasta Sofii zawiadomiła Ministerstwo Spraw Wewnętrznych o skardze p. Ribchevy, zwracając się z prośbą o przekazanie wszelkich materiałów odnoszących się do sprawy, w tym tych z pierwszego dochodzenia

wewnętrznego (patrz pkt 38 do 43 powyżej). Dwa dni później Ministerstwo zastosowało się do wniosku. Wydaje się jednak, że prokuratura w Sofii nie podejmowała dalszych czynności w sprawie.

71. W październiku 2014 r. prokuratura okręgowa w Wielkim Tyrnowie poinformowała p. Ribchevę o otrzymaniu jej skargi przez prokuraturę miejską dla miasta Sofii i dołączeniu tej skargi do postępowania karnego przeciwko p. P.P.

72. Na początku 2014 r. p. Ribchevie zezwolono na przejrzanie do akt postępowania karnego przeciwko p. P.P. i wnioskowanie o przeprowadzenie dodatkowych czynności śledczych. Ponowiła ona zarzuty stawiane przez siebie Sekretarzowi Generalnemu Ministerstwa i dowódcy jednostki antyterrorystycznej, skarżąc, że planowanie i wykonanie operacji nie zostały prawidłowo zbadane, jak również wnosząc o dopuszczenie w tym zakresie opinii biegłego. Prokuratura okręgowa w Wielkim Tyrnowie oddaliła wnioski. Stwierdziła natomiast, że w postępowaniu przygotowawczym poczyniono ustalenia dotyczące planowania i przeprowadzenia operacji na podstawie dokumentów wewnętrznych, przesłuchań wszystkich biorących udział funkcjonariuszy, jak również dwóch sprawozdań służb kontrolnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Zidentyfikowano również i poddano badaniu przez biegłego wyposażenie grupy szturmowej. Ustalono, że śmierć p. Sharkova nie wynikała z braku wyposażenia. Nie wykazano, jakoby w trakcie planowania bądź przeprowadzania operacji popełnione zostały błędy. Dalsze badania przez biegłych nie były konieczne, jako że podnoszone przez p. Ribchevę kwestie dotyczyły zgodności ze stosownymi regulacjami, co nie stanowi materii, którą mogliby wyjaśnić biegli. Nic nie wskazywało, jakoby śmierć p. Sharkova wynikała z zaniedbań przy wykonywaniu niebezpiecznych czynności regulowanych. Materiał dowodowy nie wskazywał również, jakoby Sekretarz Generalny Ministerstwa lub dowódca oddziału szturmowego dopuścili się naruszenia obowiązków służbowych. Śmierć p. Sharkova nie była rezultatem bezprawnego zachowania po ich stronie.

73. We wrześniu 2015 r. p. Ribcheva zwróciła się do prokuratury okręgowej w Wielkim Tyrnowie o wydanie orzeczenia konkretnie w związku z jej skargą z września 2014 r. i wypowiedzenie się co do wszczęcia odrębnego postępowania karnego na jej podstawie. Jej zdaniem władze prokuratury nie mogły obejść obowiązku wydania konkretnego orzeczenia w sprawie jej skargi przez dołączenie jej do postępowania toczącego się przeciwko p. P.P. bądź przez orzekanie o niej jako o wniosku o dodatkowe czynności śledcze. Przepisy postępowania wymagają wydania konkretnego orzeczenia zawsze wtedy, gdy urząd prokuratorski pragnie połączyć dwie albo więcej spraw odnoszących się do odrębnych czynów zabronionych. To zaś ma znaczenie ze względu na możliwość zaskarżenia takiego szczegółowego orzeczenia do prokuratury wyższego rzędu.

74. Prokuratura okręgowa w Wielkim Tyrnowie udzieliła odpowiedzi w październiku 2015. W odpowiedzi stwierdza się, że skarga została dołączona do sprawy przeciwko p. P.P., ponieważ dotyczy tych samych zdarzeń. Wysuwane przez p. Ribchevę zarzuty odrębnych przestępstw są oparte na błędnych przesłankach. Pan Sharkov zginął nie w wyniku zaniedbań przy wykonywaniu niebezpiecznej działalności regulowanej, lecz w wyniku umyślnego działania p. P.P. Z tego powodu nie doszło do wypełnienia znamion czynu z art. 123 § 1 Kodeksu karnego. Podobnie czyn nadużycia uprawnień bądź niedopełnienia obowiązków stypizowany w art. 387 Kodeksu karnego wymaga, aby „szkodliwe skutki” wynikały bezpośrednio z domniemanego niedopełnienia obowiązków bądź przekroczenia uprawnień, co nie ma miejsca, skoro bezpośrednią przyczyną śmierci p. Sharkova był strzał oddany przez p. P.P.

75. W świetle tej sytuacji p. Ribcheva zwróciła się ze skargą do Prokuratora Generalnego, która jednak została przekazana do prokuratury apelacyjnej w Wielkim Tyrnowie. Ta zaś, w grudniu 2015 r., stwierdziła w odpowiedzi, że ponieważ skarga z września 2014 r. dotyczy czynów zabronionych, jakie miały rzekomo zostać popełnione w Sofii, właściwym organem prokuratury do orzekania w sprawie zarzutów jest prokuratura dla miasta Sofii. W związku z powyższym skarga została tam przekazana.

76. W styczniu 2016 r. p. Ribcheva zwróciła się do prokuratury miejskiej w Sofii o informacje w sprawie czynności podjętych w przedmiocie kwestii podniesionych w skardze (patrz pkt 69 powyżej). W odpowiedzi, jak się wydaje, na ten wniosek, dnia 21 stycznia 2016 r. Najwyższa Prokuratura Kasacyjna poinformowała p. Ribchevę, że jej skarga z września 2014 r. została prawidłowo skierowana do prokuratury okręgowej w Wielkim Tyrnowie, która prawidłowo dołączyła ją do postępowania przeciwko p. P.P. Dostrzegła ona wysuwane przez p. Ribchevę zarzuty i postanowiła o podjęciu w związku z nimi inicjatywy dowodowej. Następnie zaś prawidłowo ustaliła ona, jakie i przez kogo popełnione zostały czyny zabronione, kierując sprawę przeciwko p. P.P. do postępowania sądowego. Prokuratorzy byli uprawnieni do rozstrzygnięcia, kto popełnił czyn zabroniony, i skierowania sprawy przeciwko niemu do sądu; nie mieli obowiązku odrębnego ustalenia, że nikt inny nie popełnił danego przestępstwa. Pan P.P. został skazany. To zaś wykazało, że prokuratura okręgowa w Wielkim Tyrnowie trafnie zakwalifikowała czyn i ustaliła sprawcę.

77. W odpowiedzi p. Ribcheva stwierdziła, że jej skarga nie dotyczyła domniemanego przestępstwa popełnionego przez p. P.P., lecz zupełnie odmiennych czynów zabronionych. Zapytała, czy uprzednie pismo władz prokuratorskich ma traktować jako bezpośrednią odmowę wszczęcia postępowania w sprawie tych czynów. Dnia 4 lutego 2016 r. Najwyższa Prokuratura Kasacyjna odpowiedziała, że poprzednie pismo nie miało charakteru takiej odmowy. Informowało ono jedynie p. Ribchevę o czynnościach podjętych przez organy prokuratury w związku z jej skargą

z września 2014 r. Prokuratura ponowiła stwierdzenie, że prokuratorzy byli uprawnieni do rozstrzygnięcia, kto popełnił czyn zabroniony, i skierowania sprawy przeciwko niemu do sądu, przy czym nie mieli obowiązku odrębnego ustalenia, że nikt inny nie popełnił danego przestępstwa.

F. Odszkodowania wypłacone skarżącym z tytułu śmierci p. Sharkova w trakcie pełnienia obowiązków służbowych

78. W kwietniu 2014 r. na koncie należącym do śp. p. Sharkova zaksięgowano kwotę 19.201,84 BGN (9.817,74 EUR) tytułem odprawy należnej na podstawie art. 255 ust. 4 Ustawy z 2006 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 93 poniżej).

79. W lipcu 2014 r. każdej z trzech skarżących wypłacono kwotę 16.458,72 BGN (8.415,21) jako odszkodowanie należne im z tytułu art. 255 ust. 2 Ustawy w charakterze, odpowiednio, owdowiałego współmałżonka, dziecka i rodzica p. Sharkova (patrz pkt 93 poniżej).

80. W 2013 r. p. Sharkov został przez Ministerstwo ubezpieczony na wypadek śmierci, zgodnie z wymogiem art. 208 ust. 1 Ustawy z 2006 r. (patrz pkt 97 poniżej). Według twierdzeń Rządu skarżące mają możliwość domagania się wypłaty tego odszkodowania. Skarżące nie podały informacji, czy faktycznie to uczyniły.

XXXXXX

ISTOTNE RAMY PRAWNE

I. OPERACJE JEDNOSTKI ANTYTERRORYSTYCZNEJ

81. Jednostka antyterrorystyczna Ministerstwa Spraw Wewnętrznych bezpośrednio podlegała Sekretarzowi Generalnemu Ministerstwa (art. 24 ust. 2 i 3 Ustawy z 2006 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, zastąpione przez art. 24 ust. 4 Ustawy z 2014 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, obowiązującej od lipca 2014 r. do końca września 2020 r.). Jednostką kierował dowódca (art. 37c i 37d ust. 6 pkt 1 ustawy z 2006 r., zastąpione przez art. 44 ust. 3 i art. 5 ust. 1 ustawy z 2014 r.). W październiku 2020 r. jednostkę wcielono pod nowo utworzone w strukturach Ministerstwa dowództwo żandarmerii.

82. Na podstawie reguły 150q ust. 1 przepisów wykonawczych do ustawy z 2006 r. jednostka mogła być używana do reagowania za działania terrorystyczne, do ochrony obiektów o znaczeniu strategicznym bądź innym ważnym znaczeniu, a także do zapobiegania popełnianiu i udaremniania popełniania poważnych czynów zabronionych. W ramach wykonywania tych zadań oddział miał: a) zapobiegać aktom terrorystycznym bądź je udaremniać; b) zatrzymywać bądź neutralizować szczególnie niebezpiecznych sprawców stawiających bądź co do których istniało

prawdopodobieństwo, że stawia opór zbrojny; c) uwalniać zakładników; d) chronić jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych lub innych władz; e) brać udział w operacjach dyrekcji centralnych i regionalnych Ministerstwa; f) lokalizować, identyfikować i neutralizować urządzenia wybuchowe; oraz g) analizować takie urządzenia (reguła 150q ust. 3). Do takich działań mógł on być kierowany jedynie na podstawie pisemnego rozkazu Sekretarza Generalnego Ministerstwa (reguła 150q ust. 4). W przypadkach nagłych wystarczające było wydanie rozkazu początkowo ustnie, a następnie rozkazu pisemnego w terminie dwudziestu czterech godzin (reguła 150q ust. 5).

II. CZYNY ZABRONIONE, O KTÓRYCH POPEŁNIENIE P. RIBCHEVA OSKARŻAŁA SEKRETARZA GENERALNEGO MINISTERSTWA I DOWÓDCĘ JEDNOSTKI ANTYTERRORYSTYCZNEJ.

83. Art. 123 § 1 Kodeksu karnego typizuje czyn spowodowania śmierci przez niedbałe wykonywanie niebezpiecznej czynności regulowanej, co stanowi typ szczególny nieumyślnego pozbawienia życia.

84. Art. 387 § 1 i § 4 tego samego Kodeksu, który na podstawie art. 371, w brzmieniu obowiązującym w czasie istotnym, znajdował zastosowanie nie tylko do członków sił zbrojnych, lecz również funkcjonariuszy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, typizuje jako czyn zabroniony („niewłaściwe wykonywanie obowiązków w służbie publicznej”) nadużycie przez funkcjonariusza swego urzędu lub stanowiska, zaniedbanie w wykonaniu obowiązków służbowych bądź przekroczenie uprawnień, o ile wystąpiły szkodliwe skutki. Jeżeli szkodliwe skutki są poważne, wówczas czyn stanowi typ kwalifikowany (art. 387 § 2).

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ WŁADZ ZA OBRAŻENIA PONIESIONE PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI.

85. Najwyższy Sąd Kasacyjny utrzymywał stanowisko, że funkcjonariusze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych mogą z tytułu obrażeń odniesionych w trakcie wykonywania obowiązków służbowych ubiegać się o odszkodowanie od Ministerstwa bądź jego departamentów na podstawie ogólnego prawa deliktowego regulującego odpowiedzialność zastępczą (art. 49 Ustawy z 1950 r. o zobowiązaniach i umowach — „ustawa z 1950 r.”), w odróżnieniu od wywodzenia podstawy dla takich roszczeń z ustaw szczególnych regulujących odpowiedzialność organów władz za czynności niezgodne z prawem, przy czym uwzględniał takie roszczenia (patrz *per* № 669 от 07.10.2009 г. по гр. д. № 1284/2008 г., BKC, III г. о. (roszczenie uwzględnione); *opp*. № 827 от 23.06.2011 г. по гр. д. № 361/2011 г., BKC, III г. о. (roszczenie uznane za dopuszczalne, lecz nieuwzględnione w

konkretnym stanie faktycznym); i pesh. № 200 от 16.06.2014 г. по гр. д. № 7353/2013 г., BKC, IV г. о. (roszczenie uwzględnione)). Na zasadach art. 49 osoba, która powierzyła innej pracę, ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez tę osobę w trakcie wykonywania tej pracy bądź w związku z jej wykonywaniem.

86. Jakkolwiek odpowiedzialność z art. 49 ustawy z 1950 r. jest oparta na przesłankach bezprawności działania i winy pracownika, nie zaś pracodawcy, może ona zaistnieć nawet wtedy, gdy tożsamość konkretnego pracownika, który spowodował szkodę, nie została ustalona (patrz пост. № 7 от 29.12.1958 г. по гр. д. № 7/1958 г., BC, Пл.; пост. № 7 от 30.12.1959 г. По гр. д. № 7/1959 г., BC, Пл., pkt 6 i 7; pesh. № 27 от 01.03.1982 г. по гр. д. № 126/1981 г., BC, OCFK; i pesh. № 130 от 01.03.2010 г. по гр. д. № 640/2009 г., BKC, III г. о.). Szkoda musi być spowodowana działaniami powiązanymi z powierzonym pracownikowi zadaniem bądź zaniechaniem obowiązków wynikających z przepisów prawa, stosownych przepisów technicznych bądź charakteru zadania, przy czym nie wyłącza odpowiedzialności pracodawcy okoliczność, że pracownik nie stosował się do reguł bądź instrukcji (patrz пост. № 9 от 28.12.1966 г. по гр. д. № 8/1966 г., BC, Пл., pkt 1; pesh. № 166 от 10.03.2010 г. по гр. д. № 4284/2008 г., BKC, IV г. о.; oraz opp. № 739 от 26.10.2017 г. по гр. д. № 1225/2017 г., BKC, III г. о.). Fakt, że szkoda ma bezpośrednią przyczynę w zachowaniu innej osoby, nie wyklucza odpowiedzialności z art. 49 za działania i zaniechania pracownika, które również przyczyniły się do powstania szkody (patrz opp. № 634 от 21.07.2020 г. по гр. д. № 1431/2020 г., BKC, III г. о.).

87. W pismach wyrażających swoje stanowisko (patrz pkt 109 poniżej) Rząd wskazał na pięć orzeczeń wydanych na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r.

88. W pierwszej z tych spraw, z marca 2020 r., Sąd dla miasta Sofii orzekał w sprawie roszczenia odszkodowawczego przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych wywodzonego w odniesieniu do obrażeń poniesionych rzekomo przez osobę prywatną w trakcie zatrzymania przez funkcjonariuszy jednostki antyterrorystycznej. Przyjmując, że Ministerstwu można przypisać odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez jednostkę w trakcie zatrzymania, sąd jednak oddalił powództwo, nie uznając za uwodnione złego traktowania powoda (patrz pesh. № 2083 от 19.03.2020 г. по гр. д. № 8899/2015 г., CTC, jak się wydaje prawomocne).

89. W drugiej z powoływanych przez rząd spraw, we wrześniu 2015 r., Sąd Rejonowy w Sofii uwzględnił powództwo odszkodowawcze przeciwko prokuraturze i Ministerstwu Spraw Wewnętrznych z tytułu utraty gotówki zatrzymanej uprzednio w związku z postępowaniem karnym przeciwko powodowi. Sąd w szczególności zauważył, że nie jest konieczne ustalenie, który konkretnie funkcjonariusz tę gotówkę utracił (patrz pesh. от 12.09.2015 г. по гр. д. № 14290/2014 г., CPC, status prawomocności niejasny).

90. W trzeciej ze spraw, w marcu 2014 r., Sąd Rejonowy w Dobriczu uwzględnił roszczenie odszkodowawcze rodziców robotnika budowlanego, który poniósł śmierć w trakcie pracy na placu obsługiwanym przez jego pracodawcę (patrz *реш. № 67 от 04.03.2014 г. по гр. д. № 54/2013 г., ОС-Добрич*, jak się wydaje ostateczny).

91. Ostatnie dwie cytowane przez Rząd sprawy dotyczyły uwzględnionych roszczeń pacjentów przeciwko szpitalom z tytułu zaniedbań medycznych (patrz *реш. № 3579 от 21.05.2014 г. по гр. д. № 14058/2011 г., СГС*, częściowo utrzymany w mocy przez *реш. № 913 от 05.05.2015 г. по в. гр. д. № 4105/2014 г., САС*, jak się wydaje ostateczny, a także *реш. № 268 от 24.02.2016 г. по гр. д. № 2525/2015 г., ВКС, III т. о.*).

92. Okres przedawnienia dla roszczeń deliktowych z ustawy o 1950 r. wynosi pięć lat (art. 110). Choć w sprawach, w których sprawca czynu zabronionego nie jest ustalony, okres ten biegnie od momentu ustalenia jego tożsamości (art. 114 ust. 3 Ustawy), sądy orzekają, że nie znajduje to zastosowania do roszczeń z tytułu odpowiedzialności zastępczej z art. 49, ponieważ tożsamość osoby prawnej odpowiedzialnej zastępczo za działania i zaniechania pracowników w normalnej sytuacji znana jest od samego początku, nawet jeżeli nie jest pewnym, który z jej pracowników mógł spowodować szkodę (patrz *реш. № 2733 от 25.10.1972 г. по гр. д. № 1271/1972 г., ВС, I г. о.*; *реш. № 2 от 25.01.1974 г. по гр. д. № 101/1973 г., ВС, ОСГК*; *реш. № 1399 от 03.04.1980 г. по гр. д. № 3374/1979 г., ВС, I г. о.*; *пост. № 2 от 21.12.1981 г., ВС, Пл., pkt 1*; i *опр. № 539 от 07.11.2016 г. по гр. д. № 50126/2016 г., ВКС, I г. о.*).

IV. ODSZKODOWANIA WYPŁACANE FUNKCJONARIUSZOM MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH POLEGŁYM NA SŁUŻBIE

93. W myśl art. 255 ust. 2 Ustawy z 2006 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych pozostali przy życiu współmałżonkowie, dzieci i rodzice funkcjonariuszy Ministerstwa, którzy ponieśli śmierci w trakcie wykonywania albo w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych, uprawnieni byli każdy indywidualnie do jednorazowego odszkodowania wynoszącego dwanaście miesięcznych pensji poległego funkcjonariusza. Stosownie do art. 255 ust. 4 byli oni również uprawnieni do należnej funkcjonariuszowi odprawy. Ta zaś przysługiwała w wysokości jednej pensji miesięcznej za każdy rok służby, maksymalnie do dwudziestu pensji (art. 252 ust. 1). Obie kwoty były zwolnione z podatku (art. 256 ust. 2).

94. W czerwcu 2014 r. przepisy te zostały zastąpione przez odpowiednio art. 238 ust. 2 i 4, art. 234 ust. 1 i art. 239 ust. 2 Ustawy z 2014 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych o prawie identycznym brzmieniu.

95. W treści ustaw z 2006 i 2014 r. nie wskazano, czy członkom rodzin funkcjonariuszy poległych na służbie przysługuje prawo do dochodzenia odszkodowań przenoszących te kwoty. Dla porównania zawierający analogiczne postanowienia art. 233 Ustawy z 2009 r. o Obronie i Siłach Zbrojnych przewiduje w ust. 5, że członkowie rodzin członków sił zbrojnych poległych na służbie mogą dodatkowo ubiegać się o odszkodowanie na drodze zwykłego powództwa o odszkodowanie, w którym to przypadku sądy obowiązane są do pomniejszenia zasądzenia o wysokość odszkodowania wypłaconego przez Ministerstwo Obrony.

96. Brak wyraźnego przepisy ustawy nie stanął jednak na przeszkodzie sądom w zasądzeniu odszkodowań na rzecz rannych funkcjonariuszy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, którym na podstawie art. 255 ust. 1 ustawy z 2006 r. i art. 238 ust. 1 ustawy z 2014 r. przysługiwało podobne jednorazowe odszkodowanie (patrz pkt 85 powyżej). W niedawnej sprawie, rozstrzygniętej w grudniu 2019 r., dotyczącej obrażeń wyrządzonych funkcjonariuszowi policji przez mężczyznę, którego dokonywał on zatrzymania, Sąd Okręgowy w Płowdiwie orzekł, że wypłata odszkodowania ustawowego nie stoi na przeszkodzie przekroczenia jego wysokości przez sądy rozstrzygające o losach późniejszego powództwa odszkodowawczego; w czerwcu 2020 r. orzeczenie to zostało przez Sąd Apelacyjny w Płowdiwie utrzymane w mocy (patrz реш. № 1460 от 09.12.2019 г. по гр. д. № 1092/2019 г., ОС-Пловдив, utrzymany w mocy przez реш. № 60 от 11.06.2020 г. по в. гр. д. № 90/2020 г., ПАС, ten ostatni jeszcze nie uprawomocnił się). Sąd dla miasta Sofii przyjął to samo podejście w niedawnym wyroku odwoławczym (patrz реш. № 3705 от 24.06.2020 г. по в. гр. д. № 5803/2019 г., СГС, status prawomocności niejasny). W wyroku wydanym pod koniec 2019 r. to samo podejście zostało również zastosowane przez Sąd Okręgowy w Ruse, wyrażnie jednak w odniesieniu do jednorazowego odszkodowania należnego na podstawie art. 238 ust. 2 ustawy z 2014 r. rodziny funkcjonariusza, który poniósł śmierć w trakcie wykonywania obowiązków służbowych (patrz реш. № 454 от 26.11.2019 г. по гр. д. № 475/2019 г., ОС-Рыце, status prawomocności niejasny).

97. Stosownie do art. 208 ust. 1 ustawy z 2006 r. istniał obowiązek ubezpieczenia wszystkich pracowników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, na koszt Państwa, od ryzyka śmierci bądź obrażeń. W lutym 2014 r. przepis ten został zastąpiony przez art. 184 ust. 1 ustawy z 2014 r. o identycznym brzmieniu.XXXXXXXX

V. UDOSTĘPNIENIE DOKUMENTÓW BĘDĄCYCH W POSIADANIU STRONY PRZECIWNEJ W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

98. Art. 190 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego z 2007 r. stanowi, że strona może zwrócić się do sądu o nakazanie stronie przeciwnej udostępnienia dokumentu znajdującego się w jej posiadaniu, o ile

wnioskodawca wyjaśni sądowi, dlaczego dokument ten jest istotny dla sprawy. Jeżeli strona przeciwna nie udostępni dokumentu, sąd może wywieść z tego faktu niekorzystne dla niej skutki (art. 190 § 2 w zw. z art. 161). Strona przeciwna może odmówić udostępnienia dokumentu, jeżeli: a) treść jego odnosi się do życia prywatnego lub rodzinnego strony; b) udostępnienie dokumentu naraziłoby tę stronę lub jej krewnych na utratę reputacji lub postępowanie karne (art. 191 § 1). Jeżeli względy te znajdują zastosowanie jedynie do części dokumentu, strona może zostać zobowiązana do przedstawienia wyciągu z dokumentu (art. 191 § 2).

99. Zgodnie z wiodącym praktycznym opracowaniem na temat procedury cywilnej żądanie strony udostępnienia dokumentu musi w praktycznie możliwym zakresie określać jego rodzaj, datę, autora i inne cechy wyróżniające (patrz *Граждански процесуален кодекс, Приложен коментар*, ИК „Труд и право“, 2017 г., s. 318).

100. W czerwcu 2019 r. Sąd Okręgowy w Dobriczu orzekł, że odmowa przez stronę udostępnienia dokumentów powołanemu przez sąd biegłemu na podstawie takiej, że zawierały one tajemnicy handlowe, nie była uzasadniona, ponieważ istnieją mechanizmy zapewniające ochronę tych tajemnic przed ich ujawnieniem przez biegłego. Sąd stwierdził również, że wyliczenie w art. 191 przesłanek, na których strona może odmówić ujawnienia dokumentów, ma charakter enumeratywny (patrz *реш. № 141 от 12.06.2019 г. по в. гр. д. № 306/2019 г., ОС-Добрич*, prawomocny).

101. Nie wydaje się, aby istniały jakiegokolwiek opublikowane orzeczenia wydane na podstawie tych przepisów w odniesieniu do dokumentów utajnionych.

PRAWO

I. POŁĄCZENIE SKARG

102. W świetle identyczności przedmiotu wszystkich trzech skarg, Trybunał uznał za stosowne ich połączenie (Reguła 42 § 1 Regulaminu Trybunału).

II. DOMNIEMANE NARUSZENIA ART. 2 KONWENCJI

103. Skarżące zarzucają, że władze nie wyjaśniły prawidłowo sposobu zaplanowania i wykonania operacji z dnia 14 marca 2014 r., w której p. Sharkov stracił życie.

104. Skarżące zarzucają również, iż władze nie podjęły wystarczających starań w celu ochrony życia p. Sharkova.

105. W zakresie obu skarg skarżące opierają się na art. 2 Konwencji, który w istotnej części stanowi:

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. (...)”.

A. Dopuszczalność

1. Wyczerpanie środków krajowych

(a) Stanowiska stron

(i) Pierwsze zastrzeżenie Rządu

106. We wstępnym stanowisku na temat dopuszczalności i zasadności skarg Rząd podniósł brak wyczerpania przez skarżące krajowych środków prawnych, ponieważ w czasie składania skarg postępowanie karne przeciwko p. P.P. było zawisłe w pierwszej instancji.

107. Skarżące replikowały, że ich skargi nie dotyczą postępowania karnego przeciwko p. P.P. Przedmiotem tamtego postępowania było to, czy p. P.P. ponosi odpowiedzialność karną za zabójstwo p. Sharkova i zranienie pięciu innych funkcjonariuszy, nie zaś czy operacja przeciw niemu została prawidłowo przygotowana i wykonana. Wydane w tych postępowaniach wyroki nie ustosunkowywały się do tej kwestii ani nie dotyczy pokrzywdzenia skarżących w świetle art. 2 Konwencji.

(ii) Drugie zastrzeżenie Rządu

108. We wstępnym stanowisku na temat dopuszczalności i zasadności skarg Rząd wywodził nadto, że skarżącym nie przysługuje prawo do ubiegania się o odszkodowanie na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r. (patrz pkt 85 i 86 powyżej), ponieważ roszczenie takie wymagałoby oparcia na przesłance bezprawnego działania władz, które — jak ustaliły władze prokuratorskie w wyniku formułowanych przez p. Ribchevę zarzutów popełnienia czynów zabronionych przez funkcjonariuszy publicznych — nie mało miejsca. Skuteczność roszczenia odszkodowawczego skarżących przeciwko p. P.P. w postępowaniu karnym przeciw niemu w pełni uczyniła zadość ich prawom z art. 2 Konwencji.

109. W dodatkowym jednak stanowisku, przedłożonym po odtajnieniu sprawozdań z postępowań wewnętrznych w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 48 i 66 powyżej), Rząd podniósł, że w oparciu o nowe informacje uzyskane przez skarżące z tych sprawozdań, możliwe jest wejście przez nie na drogę powództwa przeciwko Ministerstwu z art. 49 ustawy z 1950 r. (patrz pkt 85 i 86 powyżej). W ocenie Rządu takie powództwo wiązałoby się z uzasadnionym oczekiwaniem powodzenia, w szczególności ponieważ p. Ribchevę powiadomiono już w l. 2014–2015, że dochodzenia wewnętrzne przyniosły skutek w postaci czynności dyscyplinarnych. Prawdą jest, że nazwiska ukaranych dyscyplinarnie funkcjonariuszy zostały objęte tajemnicą, jednak zgodnie z orzecznictwem sądów bułgarskich skuteczność roszczenia z tytułu odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy na podstawie art. 49 nie wymaga wskazania, który konkretnie pracownik spowodował szkodę. Ponadto sąd cywilny orzekający o losach roszczenia mógłby zażądać od Ministerstwa ujawnienia

sprawozdań z obu postępowań wewnętrznych oraz wszelkich innych istotnych dokumentów. Na poparcie tego twierdzenia Rząd powołał pięć orzeczeń dotyczących roszczeń odszkodowawczych na podstawie art. 49 (patrz pkt 87 do 91 powyżej).

110. Odpowiadając na dodatkowe stanowisko Rządu, skarżące zauważyły, że osoba, która bezpośrednio spowodowała śmierć p. Sharkova, p. P.P., nie była pracownikiem Ministerstwa. Ministerstwo nie mogło zatem ponosić odpowiedzialności zastępczej z art. 49 ustawy z 1950 r. z tytułu śmierci p. Sharkova. W ocenie skarżących żadne z powoływanych przez Rząd orzeczeń nie wskazywało, jakoby roszczenie takie miało szansę powodzenia. Ponadto wysuwane przez nie zarzuty pokrzywdzenia w świetle art. 2 Konwencji nie mogłyby zostać prawidłowo wyświetlone w postępowaniu przeciwko Ministerstwu na podstawie art. 49, ponieważ zarzuty te obejmowały zaniechania innych władz, takie jak brak rejestru osób z zaburzeniami psychicznymi, które nie powinny mieć możliwości uzyskania pozwolenia na broń palną. Wystąpienie przez nie z takim roszczeniem byłoby również wykluczone z powodu otrzymania odszkodowań w trybie art. 255 ust. 2 i 4 Ustawy z 2006 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 93 powyżej). Na koniec nie mogłyby one podnieść takiego roszczenia bez zapoznania się ze sprawozdaniami z postępowań wewnętrznych Ministerstwa. Praktyką sądów bułgarskich jest oczekiwanie, aby strona ubiegająca się o zobowiązanie przez sąd przeciwnika procesowego do udostępnienia dokumentu opisała ów dokument w sposób dość szczegółowy, co w tym przypadku byłoby niemożliwe, ponieważ przed odtajnieniem sprawozdań skarżące nie znały ich treści. Odtajnienie ich miało miejsce we wrześniu i listopadzie 2019 r. — po upływie pięcioletniego terminu przedawnienia roszczeń z art. 49 ustawy z 1950 r. — i jedynie w wyniku interwencji tut. Trybunału.

(b) Ocena Trybunału

(i) Pierwsze zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania drogi krajowej

111. Kwestia, czy postępowanie karne przeciwko p. P.P. stanowi odpowiedni środek w stosunku do zarzutu skarżących, jakoby władze nie podjęły wystarczających starań o ochronę życia p. Sharkova, jak również czy skarżące powinny zatem czekać z wniesieniem skargi do tut. Trybunału na wynik tego postępowania, wiąże się z dwoma zagadnieniami dotyczącymi istoty skarg skarżących na podstawie proceduralnej odnogi art. 2 Konwencji, mianowicie: a) co do rodzaju reakcji proceduralnej, jaka była wymagana w związku z domniemanym brakiem po stronie władz podjęcia wystarczających starań o ochronę życia p. Sharkova; oraz b) czy postępowanie karne przeciwko p. Mr P.P. stanowiło w tej mierze wystarczającą reakcję proceduralną (patrz odpowiednio *Trapeznikova v. Russia*, skarga nr 21539/02, wyrok z dnia 11 grudnia 2008, pkt 78).

112. Zastrzeżenie to należy zatem połączyć z istotą sprawy.

(ii) *Drugie zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania drogi krajowej*

113. Zastrzeżenie niewyczerpania drogi krajowej z powodu nieskorzystania przez skarżące z możliwości wystąpienia z powództwem o odszkodowanie przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r. zostało po raz pierwszy podniesione przez Rząd w dodatkowym stanowisku przedstawionym po odtajnieniu sprawozdań z dwóch przeprowadzonych przez Ministerstwo postępowań wewnętrznych (patrz pkt 109 powyżej). W swoim pierwotnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg Rząd obstawał przy czymś przeciwnym: niedostępności takiego roszczenia dla skarżących (patrz pkt 108 powyżej)

114. Jest zatem kwestią otwartą, czy zastrzeżenie to nie jest wykluczone prekluzją — po pierwsze ze względu na opóźnienie (patrz *Khlaifia i Inni p-ko Włochow* [IW], skarga nr 16483/12, wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., pkt 52–53, ; *Boris Kostadinov p-ko Bułgarii*, skarga nr. 61701/11, orzeczenie z dnia 21 stycznia 2016 r., pkt 44; oraz *G.S. p-ko Bułgarii*, skarga nr 36538/17, orzeczenie z dnia 4 kwietnia 2019 r., pkt 68–70), po drugie zaś ze względu na zaprzeczenie uprzednim stanowiskom w tej samej kwestii. Nie zachodzi jednak potrzeba rozstrzygnięcia tego zagadnienia, ponieważ kwestia dostępności dla skarżących powództwa odszkodowawczego opartego o art. 49 ustawy z 1950 r. (patrz pkt 85 i 86 powyżej) w związku ze śmiercią p. Sharkova jest blisko związana z meritem zarzutu skarżących odnoszącego się do proceduralnej odnogi art. 2 Konwencji — rodzaju reakcji proceduralnej wymaganej względem domniemanych uchybień po stronie funkcjonariuszy publicznych, które to uchybienia, zdaniem skarżących, przyczyniły się do owej śmierci (patrz odpowiednio *Vovk i Bogdanov p-ko Rosji*, skarga nr 15613/10, wyrok z dnia 11 lutego 2020 r., pkt 51 i 58).

115. Zastrzeżenie to należy zatem również połączyć z istotą sprawy.

2. *Status ofiary*

(a) *Stanowiska stron*

116. W swoim wstępnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg Rząd podnosił, że po skazaniu p. P.P. za zabójstwo p. Sharkova i wymierzeniu mu kary dożywotniego pozbawienia wolności oraz zasądzeniu od niego przez sąd odszkodowania (zadośćuczynienia) na rzecz skarżących, te nie mogą już twierdzić, że są ofiarami naruszenia art. 2 Konwencji. Zdaniem Rządu postępowanie karne przeciwko p. P.P., w którym skarżące skutecznie uczestniczyły, w tym w charakterze powódek cywilnych, uczyniło w pełni zadość ich prawom z tego artykułu.

117. W swoim wstępnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg skarżące podnosiły, że sądy rozpatrujące sprawę karną przeciwko

p. P.P. nie ustosunkowywały się do ich zarzutów pokrzywdzenia ani do domniemanego naruszenia ich praw konwencyjnych. Zwróciły one również uwagę, że p. P.P., odbywający karę dożywotniego pozbawienia wolności, nie ma możliwości zapłaty przyznanych im odszkodowań.

(b) Ocena Trybunału

118. Kwestia, czy wynik postępowania karnego przeciwko p. P.P. pozbawił skarżące statusu ofiar w stosunku do ich zarzutów z art. 2 Konwencji, jest blisko powiązana z zagadnieniami, odnoszącymi się do meritum zarzutu skarżących odnośnie aspektu proceduralnego tego przepisu: a) co do rodzaju reakcji proceduralnej, jaka była wymagana w związku z domniemanym brakiem po stronie władz podjęcia wystarczających starań o ochronę życia p. Sharkova; oraz b) czy postępowanie karne przeciwko p. Mr P.P. stanowiło w tej mierze wystarczającą reakcję proceduralną (patrz odpowiednio *Palić p-ko Bośni i Hercegowinie*, skarga nr 4704/04, wyrok z dnia 15 lutego 2011, pkt 59).

119. Zastrzeżenie to należy zatem również połączyć z istotą sprawy.

3. Konkluzja co do dopuszczalności skarg

120. Zastrzeżenia Rządu, jakoby skargi były niedopuszczalne z powodu utraty przez skarżące statusu ofiary oraz ze względu na niewyczerpanie krajowych środków prawnych zostały połączone z przedmiotem skarg. Skargi, ponadto, nie są ani w sposób oczywisty nieuzasadnione, ani niedopuszczalne z innych przyczyn. Muszą być zatem uznać za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. Wyjaśnienie okoliczności śmierci p. Sharkova

(a) Stanowiska stron

121. W swoim początkowym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg Rząd podnosił, że dwa dochodzenia wewnętrzne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, których ustalenia opisywał ze szczegółami, były bezstronne, całościowe i wyczerpujące. W postępowaniach tych uzyskano całość materiału dowodowego odnoszącego się do operacji przeciwko p. P.P. oraz poprzedzających ją zdarzeń czyniących ją konieczną, w tym zeznania wszystkich funkcjonariuszy publicznych biorących udział w niej i jej planowaniu, kwestie te zaś zostały w pełni wyjaśnione. Materiały z dochodzeń zostały następnie dołączone do akt postępowania karnego przeciwko p. P.P. Sprawozdania z postępowań zostały przedstawione Ministrowi Spraw Wewnętrznych i przezeń zatwierdzone. W postępowaniu karnym miały miejsce dalsze ustalenia faktyczne, również w oparciu o szereg opinii

biegłych, w tym opinię medyczną dotyczącą przyczyny śmierci p. Sharkova. Władze zatem wypełniły swój obowiązek wyjaśnienia śmierci p. Sharkova i dotyczących jej zarzutów skarżących.

122. W początkowym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg, przedstawionym przed odtajnieniem obu sprawozdań z dwóch wewnętrznych dochodzeń Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i udostępnieniem ich skarżącym (patrz pkt 48 i 66 powyżej), skarżące twierdziły, że władze wyjaśniły jedynie działania osoby bezpośrednio odpowiedzialnej za śmierć p. Sharkova — p. P.P. — ignorując natomiast postępowanie funkcjonariuszy publicznych, którzy kierowali prowadzoną przeciw temu ostatniemu operacją i ją planowali, gdzie w ocenie skarżących tkwiła główna przyczyna tragicznego rozwoju wypadków. Zdaniem skarżących postępowania wewnętrzne — z materiałami z których skarżące mogły zapoznać się dopiero po ich przedstawieniu przez Rząd w postępowaniu przed Trybunałem — były prowadzone jednostronnie, koncentrowały się jedynie na funkcjonariuszach publicznych niższej rangi i nie podjęto w nich realnej próby wyjaśnienia zdarzeń prowadzących do śmierci p. Sharkova. Nie da się zrozumieć, dlaczego niektórzy funkcjonariusze zostali ukarani, a innych nawet nie przesłuchano. Jedną z kwestii, który nie zostały prawidłowo wyjaśnione, był brak koordynacji między miejscową policją a jednostką antyterrorystyczną. Kolejnym zaniechaniem było niewyjaśnienie braku opracowania szczegółowej oceny psychologicznej p. P.P. Niejasnym pozostało również, dlaczego pierwsze zranienie funkcjonariusza nie doprowadziło kierujących operacją do wydania rozkazu odwrotu wszystkim pozostałym funkcjonariuszom i wyboru innej taktyki. Niepewnym jest ponadto, czy informacja o tym, że p. P.P. przed szturmem czuwał, potwierdzona faktem, że tego dnia oświetlenie w jego mieszkaniu pozostawało włączone od godz. 5 rano, została prawidłowo przekazana wszystkim funkcjonariuszom biorącym udział w operacji.

123. W dodatkowym stanowisku, przekazanym po odtajnieniu sprawozdań z postępowań wewnętrznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 48 i 66 powyżej), Rząd nadto argumentował, że władze prokuratorskie prawidłowo ustosunkowały się do wysuwanych przez skarżące zarzutów nadużycia uprawnień bądź niedopełnienia obowiązków w służbie publicznej, stwierdzając w skierowanym do p. Ribchevy piśmie z października 2015 r., że śmierć p. Sharkova spowodowana była wyłącznie działaniem p. P.P. P. Ribcheva mogła to ustalenie zaskarżyć w pionie władz prokuratury. Rząd ponowił również stwierdzenie, iż władze nie tylko pociągnęły p. P.P. do odpowiedzialności karnej, lecz również przeprowadziły dwa postępowania wewnętrzne. W sposób dość obszerny omówione zostały ustalenia zawarte w sprawozdaniach z tych postępowań, z podkreśleniem, że ustosunkowano się w nich do wszystkich kwestii podnoszonych przez skarżące. W drugim z postępowań ustalono, że zarzuty p. Ribchevy są częściowo uzasadnione, a na tej podstawie rekomendowano pociągnięcie

części poszczególnych funkcjonariuszy do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Te dwa postępowania oraz postępowanie karne przeciwko p. P.P., w którym skarżące uczestniczyły w charakterze oskarżycielki posiłkowej i powódki cywilnej, wyjaśniły wszystkie aspekty operacji, w tym rolę każdego z funkcjonariuszy bezpośrednio bądź pośrednio zaangażowanych w jej planowanie i przeprowadzenie. Skarżące ponadto miały możliwość wystąpienia z powództwem odszkodowawczym na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału wszczynanie postępowań karnych w związku ze zgonami spowodowanymi nieumyślnie nie jest konieczne. Niniejsze postępowanie nie dotyczy śmierci spowodowanej przez władze. W takich okolicznościach postępowania wewnętrzne były wystarczające do celów art. 2 Konwencji. Postępowania te prowadzone były przez osoby, których zadaniem było właśnie nadzorowanie działań funkcjonariuszy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Zakres tych postępowań, sposób ich prowadzenia i konkluzje okazały się adekwatne i wyczerpujące. Postępowania te, w połączeniu z postępowaniem karnym przeciwko p. P.P., stanowiły wystarczającą reakcję proceduralną na śmierć p. Sharkova.

124. W swoim stanowisku w odpowiedzi na owo dodatkowe stanowisko Rządu skarżące podnosiły, że postępowania wewnętrzne nie były całościowe i efektywne. Co więcej, z udostępnionych im wersji sprawozdań usunięte zostały nazwiska odpowiedzialnych funkcjonariuszy. Jakkolwiek drugie z postępowań zostało wszczęte w wyniku skargi p. Ribchevy, nie była ona w nie zaangażowana ani informowana prawidłowo o jego wynikach. Skarżące otrzymały odpis sprawozdania z postępowania jedynie w wyniku wniesienia skargi do tut. Trybunału.

(b) Ocena Trybunału

(i) Charakter obowiązku wyjaśnienia okoliczności w niniejszej sprawie

125. Wynikający z art. 2 ust. 1 Konwencji obowiązek Państwa ochrony prawa do życia wymaga przeprowadzenia skutecznego urzędowego dochodzenia, gdy osoba odniosła w podejrzanych okolicznościach obrażenia zagrażające jej życiu, nawet jeżeli domniemany sprawca nie jest funkcjonariuszem Państwa (patrz *Menson p-ko Zjednoczonemu Królestwu* (dec.), skarga nr 47916/99, ECHR 2003-V; *Zashevi p-ko Bułgarii*, skarga nr 19406/05, wyrok z dnia 2 grudnia 2010 r., pkt 56, wraz licznie przytoczonymi tam źródłami; oraz *Mustafa Tunç i Fecire Tunç p-ko Turcji* [IW], skarga nr 24014/05, wyrok z dnia 14 kwietnia 2015 r., pkt 171).

126. Nie istnieją podstawy, aby twierdzić, że obowiązek ten nie znajduje zastosowania, gdy ofiarą jest funkcjonariusz policji wykonujący obowiązki służbowe. Zgodnie ze swoim brzmieniem art. 2 ust. 1 Konwencji chroni „prawo każdego człowieka do życia”, zaś zgodnie z art. 1 Konwencji

określone w niej prawa są gwarantowane „każdemu” znajdującemu się pod jurysdykcją układających się Państw.

127. W żadnym wypadku obowiązek ten nie jest zagadnieniem spornym w niniejszej sprawie. Postępowanie karne przeciwko zabójcy p. Sharkova p. PP jako takie nie było przez skarżące kontestowane, nic zaś nie sugeruje, jako postępowanie to miało być w jakiś sposób wadliwe. Zostało ono przeprowadzone w rozsądnym terminie, skarżące miały możliwość skutecznego uczestnictwa, a sądy rozpoznające sprawy zbadały szczegółowo okoliczności, w których p. P.P. zabił p. Sharkova, i zastosowały najwyższy możliwy wymiar kary, w całości zasądzając również roszczenia odszkodowawcze skarżących wobec p. P.P. (patrz pkt 31 do 37 powyżej, por. *Vosylius i Vosylienė p-ko Zjednoczonemu Królestwu* (dec.), skarga nr 61974/11, orzeczenie z dnia 3 września 2013 r., pkt 28–31).

128. Kwestiami do rozstrzygnięcia jest raczej to, czy władze miały dodatkowy obowiązek wyjaśnienia, czy zaniedbania lub zaniechania ze strony funkcjonariuszy publicznych również bezpośrednio przyczyniły się do śmierci p. Sharkova, a jeśli tak, to czy przeprowadzone w niniejszej sprawie postępowania, w tym postępowanie karne przeciwko p. P.P., były wystarczające dla wykonania tego obowiązku.

129. Wyjaśnienie takie jest wymagane w sytuacjach, gdy doszło do utraty życia osób w okolicznościach potencjalnie rodzących odpowiedzialność Państwa ze względu na domniemane zaniedbania w wykonaniu pozytywnych obowiązków wynikających z art. 2. Nie ma jednak konieczności, aby przybierało ono formę postępowania karnego — wystarczające może okazać się postępowanie cywilne lub dyscyplinarne (patrz *Mastromatteo p-ko Włochom* [IW], skarga nr 37703/97, pkt 89–90 i 94–96, ECHR 2002-VIII; *Branko Tomašić i Inni p-ko Chorwacji*, skarga nr 46598/06, wyrok z dnia 15 stycznia 2009 r., pkt 64; oraz *Maiorano i Inni p-ko Włochom*, skarga nr 28634/06, wyrok z dnia 15 grudnia 2009 r., pkt 127–28 — w kwestii domniemanego niedochowania obowiązku ochrony osób przed atakami napastników znajdujących się pod kontrolą władz; *Kotilainen i Inni p-ko Finlandii*, skarga nr 62439/12, wyrok z dnia 17 września 2020 r., pkt 91 — w kwestii domniemanego niedochowania obowiązku zatrzymania broni palnej znajdującej się w posiadaniu osoby z zaburzeniami psychicznymi; *Mikayil Mammadov p-ko Azerbejdżanowi*, skarga nr 4762/05, wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r., pkt 101 i 122, — w kwestii domniemanego niedochowania obowiązku ochrony kobiety przed samookaleczeniem w trakcie przeprowadzania przymusowej eksmisji przez policję; *Hayri Aslan i Inni p-ko Turcji* (dec.), skarga nr 18751/05, orzeczenie z dnia 30 listopada 2010 r.; *Akdemir i Evin p-ko Turcji*, skargi nr 58255/08 i 29725/09, wyrok z dnia 17 marca 2015 r., pkt 53, 55 i 65; oraz *Özgüç p-ko Turcji* (dec.), skarga nr 39649/10, orzeczenie z dnia 11 października 2016 r., pkt 45–46 — w kwestii domniemanego niedochowania obowiązku ochrony osób przed

niezabezpieczonymi materiałami wybuchowymi porzuconymi przez siły zbrojne.

130. Nie istnieją podstawy, aby twierdzić, że ten dodatkowy obowiązek wyjaśnienia nie zachodzi w stosunku do funkcjonariuszy policji pozbawionych życia przez osoby prywatne w trakcie wykonywania obowiązków służbowych. Istotnie, Trybunał badał już skuteczność postępowań wyjaśniających wynikłe z zaniedbań zgony w siłach zbrojnych (patrz *Stoyanovi p-ko Bułgarii*, skarga nr 42980/04, wyrok z dnia 9 listopada 2010 r. (żołnierz zginął w trakcie ćwiczeń skoków spadochronowych), a także *Trofin p-ko Rumunii* (dec.), skarga nr 4348/02, orzeczenie z dnia 21 lutego 2012 r. (pilot wojskowy odniósł obrażenia w wyniku awarii samolotu w trakcie lotu szkoleniowego)). Podobne rozważania odnoszą się do sytuacji, gdy zarzuca się, że władze nie wywiązały się dostatecznie z obowiązku ochrony życia funkcjonariusza policji przed śmiertelnym zamachem ze strony osoby, co do której podejmuje on próbę zatrzymania bądź neutralizacji.

(ii) Czy postępowania wewnętrzne w niniejszej sprawie doprowadziły do wykonania obowiązku?

(α) Odmowa wszczęcia postępowania karnego przeciwko funkcjonariuszom publicznym

131. Ponieważ, jak już wskazano, wymagane tym dodatkowym obowiązkiem postępowanie nie musi mieć charakteru karnego, niechęć władz prokuratorskich do wszczęcia postępowania karnego na podstawie skarg p. Ribchevy bądź zaleceń sformułowanych w sprawozdaniach z postępowań wewnętrznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 40, 47, 62 *in fine* i 69–77 powyżej) nie stanowi jako taka uchybienia wobec art. 2.

(β) Postępowanie karne przeciwko p. P.P.

132. Postępowanie karne przeciwko p. P.P., w którym skarżące podniosły przeciwko niemu roszczenia odszkodowawcze, nie miały w założeniu na celu wyjaśnienia ani naprawienia domniemanego braku po stronie władz dostatecznych działań by chronić życie p. Sharkova (patrz *Choreftakis i Choreftaki p-ko Grecji*, skarga nr 46846/08, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., pkt 37; *Sašo Gorgiev p-ko b. Jugosławiańskiej Republice Macedonii*, skarga nr 49382/06, ECHR 2012, pkt 53; oraz *Gerasimenko i Inni p-ko Rosji*, skargi nr 5821/10 i 65523/12, wyrok z dnia 1 grudnia 2016 r., pkt 82). Przedmiotem tego postępowania była odpowiedzialność karna p. P.P. za zabicie p. Sharkova i zranienie kilku innych funkcjonariuszy, nie zaś jakkolwiek odpowiedzialność władz bądź funkcjonariuszy publicznych w związku z tymi zdarzeniami. Fakt, że skarżące wniosły skargi przed zakończeniem tego postępowania, nie stanowi zatem o przedwcześnieści ich zarzutów z art. 2.

133. Pierwsze zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania drogi krajowej, połączone do rozpoznania z przedmiotem skargi (patrz pkt 106 i 111–112 powyżej) podlega zatem oddaleniu.

134. Przyznane w tym postępowaniu na rzecz skarżących naprawienie szkody — odszkodowanie od p. P.P. — miało na celu zrekomensowanie im krzywdy poniesionej z tytułu czynu p. P.P., nie zaś tej poniesionej w wyniku działań bądź zaniechań władz w powiązaniu z tym czynem (patrz odpowiednio *Tagayeva i Inni p-ko Rosji* (dec.), skarga nr 26562/07 i 6 innych skarg, orzeczenie z dnia 9 czerwca 2015 r., pkt 505 *in fine*, a także *Gerasimenko i Inni*, cyt. wyżej, pkt 81–83). Jakkolwiek sądy orzekające w postępowaniu karnym przeciwko p. P.P. czyniły odniesienia do sposobu, w jaki zaplanowana i zorganizowana została operacja prowadzona przeciw niemu, nie doszły jednak do jakichkolwiek konkluzji co do możliwych uchybień w tym względzie (patrz odpowiednio *Mirzoyan p-ko Armenii*, skarga nr 57129/10, wyrok z dnia 23 maja 2019 r., pkt 62 *in fine*). Istotnie sądy te wyraźnie zaznaczały, że nie do nich należy ocena, czy planowanie i wykonanie operacji były prawidłowe (patrz pkt 34 i 36 powyżej).

135. Z tego wynika, że postępowania te nie doprowadziły do wykonania spoczywającego na Państwie obowiązku wyjaśnienia tych kwestii.

136. Wynika stąd również, że uznanie p. P.P. winnym zabójstwa p. Sharkova, wymierzenie mu za ten czyn kary i zasądzenie odeń zapłaty na rzecz skarżących z tytułu cierpienia spowodowanego śmiercią osoby bliskiej, nie stanowiły naprawienia domniemanej krzywdy wynikającej z niewywiązania się przez władze w dostatecznym stopniu z obowiązku ochrony życia p. Sharkova, a zatem nie pozbawiły ich w tym względzie statusu ofiar.

137. Zastrzeżenie Rządu, że skarżące nie mogą już rościć sobie bycia ofiarami naruszenia, połączone do rozpoznania z przedmiotem sprawy (patrz pkt 116 i 118–119 powyżej), również podlega zatem oddaleniu.

AKTUALNIE

(γ) Wewnętrzne dochodzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i możliwość powództwa cywilnego przeciwko władzom

138. Pozostaje do ustalenia, czy inne przeprowadzone postępowania (dwa dochodzenia wewnętrzne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych), w połączeniu z możliwością wytoczenia przez skarżące powództwa cywilnego, doprowadziły do wykonania obowiązku wyjaśnienia domniemanego braku podjęcia przez władze rozsądnych kroków w celu ochrony życia p. Sharkova przed p. P.P.

139. Ogólne stanowisko wynikające z orzecznictwa Trybunału jest takie, że forma postępowania realizującego cele art. 2 może różnić się zależnie od okoliczności (patrz m.in. *Paul i Audrey Edwards p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 46477/99, ECHR 2002-II, pkt 69, a także *Branko Tomašić i Inni*, cyt. wyżej, pkt 62). Nie dałoby się twierdzić, jakoby istnieć

powinna jednolita procedura spełniająca wszystkie wymogi — zadania w zakresie ustalania faktów i egzekwowania odpowiedzialności mogą być podzielone między różne organy, o ile postępowania wzięte jako całość zapewniają koniecznie gwarancje w sposób dostępny i skuteczny (patrz *McKerr p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 28883/95, ECHR 2001-III, pkt 159; *Pearson p-ko Zjednoczonemu Królestwu* (dec.), skarga nr 40957/07, wyrok z dnia 13 grudnia 2011 r., pkt 71; *Dimitrovi p-ko Bułgarii* (dec.), skarga nr 25776/05, wyrok z dnia 17 grudnia 2013 r.). Dochodzenie wewnętrzne przeprowadzone przez władzę odpowiedzialną za operację — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — nie może być uznane z góry za nieodpowiednie. Cechy, jakie musi ono spełnić, aby mogło zostać uznane za skuteczne — niezależność, terminowość podjęcia, rozsądne tempo, adekwatność, wszechstronność i wystarczające możliwości udziału najbliższego krewnego — zostały ustalone np. w *Paul i Audrey Edwards* (cyt. wyżej, pkt 70–73).

140. Przeprowadzone dwa postępowania umożliwiły uzyskanie bogatego materiału dowodowego na temat planowania i wykonania operacji z dnia 14 marca 2014 r. oraz poprzedzających ją wydarzeń (patrz pkt 38 i 49 powyżej). W szczególności drugie z nich doprowadziło do podjęcia w tym zakresie szczegółowych ustaleń (patrz pkt 39–44 i 50–63 powyżej).

141. Zespoły prowadzące dochodzenia były wystarczająco niezależne (szczegółowe wyłożenie dotyczących tej kwestii zasad patrz *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. wyżej, pkt 219–34). Pierwszy zespół składał się z dwóch inspektorów ze służb kontrolnych Ministerstwa, drugi zaś z dwóch inspektorów tych służb i dwóch wyższych funkcjonariuszy departamentów Ministerstwa wystarczająco niezwiązanych z objętymi dochodzeniem (patrz pkt 38 i 49 powyżej). Brak jest wskazań, jakoby prowadzący mieli jakiegokolwiek hierarchiczne lub inne bliskie powiązania zawodowe z funkcjonariuszami, których objęły czynności, bądź też jakoby przy wykonywaniu swoich czynności działali w sposób mogący wzbudzić wątpliwości co do ich niezależności lub bezstronności.

142. Można też przyjąć, że oba zespoły dysponowały konieczną wiedzą, a w ujęciu łącznym prowadzone przez nie dochodzenia były wyczerpujące, zaś wyniki z nich konkluzje dają się bronić i są przekonujące (patrz odpowiednio, *Stoyanovi*, cyt. wyżej, pkt 64).

143. Postępowania były również wystarczająco terminowe i prowadzone w rozsądnym tempie (patrz *Paul i Audrey Edwards*, cyt. wyżej, pkt 86). Pierwsze z nich wszczęte zostało niezwłocznie po samej operacji, a ukończone w ciągu trzech tygodni, drugie zaś wszczęto po upływie około sześciu miesięcy od operacji i ukończono w ciągu półtora miesiąca (patrz pkt 38–39 i 49–50 powyżej).

144. Postępowania te były jednak dotknięte dwiema wadami uniemożliwiającymi pełną realizację wymagań art. 2.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

145. Po pierwsze, drugie z postępowań, obejmujące dogłębne badanie pod kątem możliwości popełnienia błędów, na wszystkich szczeblach przy organizacji operacji zostało wszczęte przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie z własnej inicjatywy, lecz dopiero w reakcji na skargę p. Ribchevy (patrz pkt 49 wyżej). Nawet jeżeli gwałtowny zgon nie został bezpośrednio spowodowany przez władze, jeżeli im także można przypisać odpowiedzialność, powinny one działać z własnej inicjatywy, nie zaś zostawiać jej podjęcie najbliższemu krewnym (patrz *Paul i Audrey Edwards*, cyt. wyżej, pkt 69 i 74). Jest tak szczególnie w sytuacjach takich jak obecna, w której wiedza o okolicznościach śmierci zasadniczo zamyka się w kręgu funkcjonariuszy lub władz Państwa. Prawdą jest, że władze przeprowadziły z własnej inicjatywy jedno postępowanie, co w normalnej sytuacji spełnia wszystkie wymagania, jednak w tym przypadku widocznym było dla nich albo być powinno, co znajduje obfite potwierdzenie w wątkach dochodzeniowych z drugiego postępowania i jego ostatecznych ustaleniach, że pierwsze z postępowań było nieadekwatne, i że potrzebne było zbadanie dalszych aspektów przygotowania i wykonania operacji.

146. Po drugie i ważniejsze, oba postępowania były czysto wewnętrzne, a kończące je sprawozdania pozostały utajnione przez wiele lat — skarżące mogły z nimi zapoznać się po raz pierwszy w zredagowanych odpisach w lipcu 2020 r., w wyniku postępowania przed tut. Trybunałem (patrz pkt 45, 48, 64 i 66 powyżej). Prawdą jest, że art. 2 nie wymaga automatycznego udostępniania ani publikowania raportów policyjnych (patrz *McKerr*, cyt. wyżej, pkt 129; *Giuliani i Gaggio p-ko Włochom* [IW], skarga nr 23458/02, ECHR 2011, pkt 304, oraz *Armani Da Silva p-ko Zjednoczonemu Królestwu* [IW], skarga nr 5878/08, wyrok z dnia 30 marca 2016 r., pkt 236). Prawdą jest również, że władze mają prawo uznać, iż niektóre elementy, takie jak nazwiska zaangażowanych funkcjonariuszy i szczegóły sposobów działania oddziału antyterrorystycznego, nie powinny trafiać do wiadomości publicznej. W niniejszej sprawie jednak skarżącym nie zostały początkowe przedstawione żadne informacje czy to w stosunku do pierwszego, czy do drugiego z postępowań wewnętrznych. P. Ribcheva została poinformowana, ogólnikowo, że postępowania ujawniły błędy w planowaniu i wykonaniu operacji, w związku z czym funkcjonariusze zostali ukarani dyscyplinarnie (patrz pkt 67 i 68 powyżej). Trybunał uznaje to za oczywiście niewystarczające. Kolejne wnioski kierowane przez p. Ribchevę do władz prokuratorskich nie zaowocowały dalszymi informacjami (patrz pkt 72-77 powyżej). Dalszych szczegółów nie ujawniono również w trakcie przesłuchania parlamentarnego na temat tej operacji, które poprzedziło oba postępowania (patrz pkt 30 powyżej). W tych okolicznościach nie można powiedzieć, jakoby dwa postępowania wewnętrzne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wiązały się z wystarczającym stopniem kontroli publicznej bądź udziałem pozostałych przy życiu krewnych koniecznym dla ochrony ich uzasadnionych interesów,

czego wymaga art. 2 (patrz odpowiednio *Dimitrov i Inni p-ko Bułgarii*, skarga nr 77938/11, wyrok z dnia 1 lipca 2014 r., pkt 137).

147. Kompletny brak jawności bądź udziału skarżących w obu postępowaniach następnie przełożył się na możliwości ich wystąpienia z powództwem odszkodowawczym na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r.

148. Przegląd orzecznictwa sądów bułgarskich wydanego na podstawie tego przepisu wykazuje, że roszczenie takie mogłoby co do zasady prowadzić do ustalenia ewentualnej winy władz w niedostatecznej ostrożności przy planowaniu i wykonaniu operacji, w której p. Sharkov stracił życie, jak również do zasądzenia odszkodowania (zadośćuczynienia), gdyby sądy ustaliły, że władze z tego obowiązku nie wywiązały się (patrz pkt 85 i 86 powyżej oraz odpowiednio *Stoyanovi*, cyt. wyżej, pkt 67). Nic nie wskazuje, jakoby nieskuteczność takiego powództwa była rzeczą przesądzoną. W szczególności nie wydaje się, jakoby stanąć miała mu na przeszkodzie wypłata należnych skarżącym ustawowych odszkodowań w związku ze śmiercią p. Sharkova (patrz pkt 96 powyżej). Nie żądano by też od skarżących wskazania imiennie konkretnych funkcjonariuszy publicznych celem przypisania im winy (patrz pkt 86 powyżej, kontrastując z *Oruk p-ko Turcji*, skarga nr 33647/04, wyrok z dnia 4 lutego 2014 r., pkt 34).

149. Trudno jednak twierdzić, że skarżące miały realną możliwość wytoczenia takiego powództwa. Prawdą jest, że drugie postępowanie wewnętrzne potwierdziło część wysuwanych przez p. Ribchevę zarzutów popełnienia błędów w planowaniu i przeprowadzeniu operacji (patrz pkt 63 powyżej). To zaś mogłoby służyć za podstawę roszczenia odszkodowawczego przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (patrz odpowiednio *Stoyanovi*, cyt. wyżej, pkt 67). Pani Ribchevie i dwóm pozostałym skarżącym umożliwiono jednak jedynie zapoznanie się z odpisem sprawozdania z tego postępowania — jak również odpisem sprawozdania z pierwszego z postępowań — w lipcu 2020 r., na długo po wystąpieniu przez nie ze skargą do tut. Trybunału oraz po upływie pięcioletniego okresu utajnienia tych sprawozdań i pięcioletniego okresu przedawnienia roszczeń z art. 49 ustawy z 1950 r. (patrz pkt 66 i 92 powyżej, kontrastując z *Csiki p-ko Rumunii*, skarga nr 11273/05, wyrok z dnia 5 lipca 2011 r., pkt 81). Wydaje się, że Rząd wyraził zgodę na udostępnienie skarżącym sprawozdań jedynie ze względu na wygaśnięcie okresu ich utajnienia, wcześniej zaś był kategorycznie przeciwny udostępnianiu skarżącym nawet wyciągów ze sprawozdań (patrz pkt 48 i 66 powyżej). Rząd nie twierdzi, co zresztą byłoby istotnie bardzo nieprawdopodobne, jakoby skarżące miały możliwość wcześniejszego uzyskania tych sprawozdań, czy nawet wyciągów bądź zredagowanych odpisów. Reguły udostępnienia dokumentów będących w posiadaniu strony przeciwnej w postępowaniu cywilnym w Bułgarii nie czynią żadnej wzmianki o udostępnianiu dokumentów utajnionych, nie ma też w tej kwestii żadnego publikowanego orzecznictwa (patrz pkt 98–101 powyżej). Nic nie wskazuje, jakoby

stanowisko Rządu w tej mierze miało w jakikolwiek sposób różnić się w krajowym postępowaniu cywilnym zainicjowanym przez skarżące. Nawet gdyby jednak sądy bułgarskie nakazały udostępnienie sprawozdań w trakcie takiego postępowania, nie byłoby to wystarczające, ponieważ na etapie wszczęcia postępowania skarżące byłyby zmuszone do sformułowania powództwa na ślepo, bez wiedzy o uzasadniającym je materiale dowodowym, wraz ze wszystkimi związanymi z tym kosztami lub ryzykiem dalszych kosztów.

150. Wynika stąd, że zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania drogi krajowej w oparciu o brak wystąpienia przez skarżące z powództwem odszkodowawczym na podstawie art. 49 ustawy z 1950 r., połączone z istotą sprawy (patrz pkt 108 i 113 powyżej), podlega oddaleniu.

151. Wynika z tego również, że dostępne procedury nie realizowały w prawidłowy sposób spoczywającego na Państwie bułgarskim obowiązku skutecznego wyjaśnienia ewentualnej odpowiedzialności funkcjonariuszy z tytułu braku podjęcia rozsądnych kroków w celu ochrony życia p. Sharkova w trakcie operacji z dnia 14 marca 2014 r. Doszło zatem do naruszenia w tym względzie art. 2 Konwencji.

2. *Domniemany brak dostatecznej ochrony życia p. Sharkova*

(a) *Stanowiska stron*

152. W pierwotnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg Rząd wywodził, że decyzja o skierowaniu oddziału antyterrorystycznego przeciwko p. P.P. i użyciu przeciw niemu siły były zgodne z prawem i w pełni uzasadnione. W danych okolicznościach nie było innego sposobu na dokonanie jego zatrzymania, a był on uzbrojony i stwarzał zagrożenie. Wszystkie podjęte w czasie operacji kroki, w tym użycie przeciwko p. P.P. broni palnej, również były zgodne z prawem i w pełni uzasadnione. Funkcjonariusze mieli odpowiednie wyposażenie ochronne, które uratowało życia wszystkich trafionych pociskami p. P.P., z wyjątkiem p. Sharkova. W chwili trafienia strzałem oddanym przez p. P.P. p. Sharkov znajdował się za tarczą balistyczną, mając na sobie hełm balistyczny. Śmiertelny rezultat był w całości wynikiem ryzykownego i agresywnego zachowania p. P.P., nie zaś kiepskiego planowania po stronie władz. Przewidzenie takiego rezultatu bądź zapobieżenie mu nie było możliwe, szczególnie że strzał p. P.P. ugodził jedyną niechronioną część ciała p. Sharkova w czasie, gdy ten uniósł głowę ponad tarczę. Wyposażenie i broń wymagane dla każdej operacji oddziału antyterrorystycznego wybierane były przez dowódców poszczególnych drużyn, w pewnych przypadkach zaś nawet przez samych funkcjonariuszy, zależnie od charakteru operacji. Prawdą było, że pozwolenie p. P.P. na broń palną i amunicję wygasło, jednak to właśnie trudności w odebraniu mu ich były powodem konieczności wezwania oddziału antyterrorystycznego.

Przy planowaniu i wykonywaniu operacji władze podjęły wszelkie środki ostrożności konieczne do ograniczenia do minimum ryzyka dla życia p. P.P. i funkcjonariuszy.

153. W swoim pierwotnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg, przedstawionym przed odtajnieniem i przekazaniem im sprawozdań z dwóch postępowań wewnętrznych przeprowadzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 48 i 66 powyżej), skarżące wywodziły, że operacja, w której p. Sharkov stracił życie, nie została przez władze zaplanowana i wykonana prawidłowo. W szczególności oddział antyterrorystyczny nie był od początku wyposażony w odpowiednią broń długolufową ani wystarczająco wytrzymałe tarcze balistyczne, ze względu na poczucie braku ryzyka, że p. P.P. otworzy do funkcjonariuszy ogień. Funkcjonariusze początkowo mieli przy sobie jedynie broń ręczną i niewielkie tarcze wykorzystywane do kontroli nad tłumem, niezdolne do zatrzymania pocisków wystrzelonych z karabinu. Większych rozmiarów tarczę balistyczną z wizjerem uzyskano dla p. Sharkova i przekazano mu dopiero później. Grupa szturmowa następnie zwróciła się o większą tarczę wyposażoną w koła. Wszystkie te błędy były istotne, władze zaś nie mogą zasłaniać się wyjaśnieniem, że sytuacja była nieprzewidywalna i znajdowała się poza kontrolą. Szturm na p. P.P. został przeprowadzony pośpiesznie i bez odpowiedniej oceny ryzyka dla uczestników, mimo iż władze dysponowały wystarczającym czasem dla prawidłowych przygotowań. W tym kontekście twierdzenie, jakoby działania p. P.P. znajdowały się poza kontrolą i były niemożliwe do powstrzymania, jest niepoważne.

154. W dodatkowym stanowisku przedstawionym po odtajnieniu sprawozdań z postępowań wewnętrznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (patrz pkt 48 i 66 powyżej) Rząd wywodził, że ustalenia z tych postępowań mają wpływ na kwestię istnienia pozytywnego obowiązku ochrony życia p. Sharkova przed p. P.P. oraz zakresu i treści tego obowiązku. Pan Sharkov służył w jednostce — oddziale antyterrorystycznym — której zadania wiążą się z wysokim stopniem ryzyka. Państwo bułgarskie wywiązało się z obowiązku uregulowania działalności oddziału przez stosowne przepisy. Oba postępowania zakończyły się konkluzją, że rozkaz do operacji z dnia 14 marca 2014 r. wydano zgodnie z tymi przepisami. Choć postępowania ujawniły pewne niedociągnięcia, z ich ustaleń wynika również, że przy planowaniu operacji władze nie miały możliwości przewidzenia w pełnym zakresie ryzyka stwarzanego przez p. P.P. Nie można przy tym ignorować faktu, że p. Sharkov został ugodzony w jedyne miejsce niechronione wyposażeniem ochronnym.

155. W odpowiedzi na owo dodatkowe stanowisko rządu skarżące twierdziły, że śmierci p. Sharkova dałoby się uniknąć, gdyby władze poddały sytuację staranniejszej analizie. Zdaniem skarżących sprawozdania z obu postępowań wewnętrznych potwierdzają ich tezę, że operacja przeciwko p. P.P. nie została prawidłowo zaplanowana. Przykładowo władze nie

dokonały prawidłowej oceny stanu umysłu i psychiki p. P.P. Nie jest też jasnym, dlaczego uznano potrzebę podjęcia działań przeciwko niemu za pilną, co stanowiło kluczowy powód dalszych potknięć. Tak czy owak zaś nie powinno było być tolerowane posiadanie przez p. P.P. broni palnej — coś, co władze przeoczały przez szereg lat. Uprzednie starania o odebranie tej broni były niezdecydowane.

(b) Ocena Trybunału

(iii) Pozytywny obowiązek

156. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem z art. 2 ust. 1 zd. 1 Konwencji wynika dla państw obowiązek nie tylko powstrzymania się od zamierzonego pozbawiania życia, lecz również podejmowania stosownych kroków dla ochrony życia osób znajdujących się pod ich władzą (patrz *L.C.B. p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 9 czerwca 1998 r., *Zbiór Orzeczeń* 1998-III, pkt 36; *Osman p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 28 października 1998 r., *Zbiór Orzeczeń* 1998-VIII, pkt 115, a ostatnio *Nicolae Virgiliu Tănase p-ko Rumunii* [IW], skarga nr 41720/13, wyrok z dnia 25 czerwca 2019 r., pkt 134).

157. Za tym pozytywnym obowiązkiem, znajdującym zastosowanie do każdej działalności, czy to publicznej, czy prywatnej, w której prawo do życia może być zagrożone, idzie podstawowe zobowiązanie do posiadania ram prawnych i administracyjnych zapewniających skuteczne odstraszenie od zamachów na to prawo (patrz *Nicolae Virgiliu Tănase*, cyt. wyżej, pkt 135, wraz z dalszymi odniesieniami). Obowiązek ten nie jest przedmiotem sporu w niniejszej sprawie.

158. Istnieją także zobowiązania do podjęcia prewencyjnych środków operacyjnych do ochrony życia przed śmiertelnymi zagrożeniami stwarzanymi przez inne jednostki. Pierwsze z nich obejmuje kroki zmierzające do ochrony zidentyfikowanej jednostki, jeżeli władzom znane jest albo powinno być istnienie realnego bezpośredniego ryzyka stwarzanego dla życia tej jednostki przez działania innych (patrz *Osman*, cyt. wyżej, pkt 115). Drugie — zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem wynikające w stosunku do: a) zwalniania niebezpiecznych osadzonych w związku przepustką, lub przerwą w odbywaniu kary b) nadzoru nad osobą zaburzoną psychicznie o ustalonych skłonnościach do stosowania przemocy; oraz c) grupy terrorystycznej podejrzewanej o przygotowywanie ataku na nieznane cele cywilne na danym obszarze — obejmuje podjęcie kroków w celu ochrony nieustalonych z góry osób przed realnym bezpośrednim ryzykiem śmiertelnego zamachu ze strony takich osób (patrz *Mastromatteo*, cyt. wyżej, pkt 69–79; *Maiorano i Inni*, cyt. wyżej, pkt 107; *Choreftakis i Choreftaki*, cyt. wyżej, pkt 48 i 50–51 — wszystkie do niebezpiecznych osadzonych; *Bljakaj i Inni p-ko Chorwacji*, skarga nr 74448/12, wyrok z dnia 18 września 2014 r., pkt 108–11 i 121 — w odniesieniu do osoby z zaburzeniami

psychicznymi mającej skłonności do stosowania przemocy; oraz *Tagayeva i Inni p-ko Rosji*, skarga nr 26562/07 i 6 innych, wyrok z dnia 13 czerwca 2017 r., pkt 482–93 — w odniesieniu do grupy terrorystycznej).

159. Te zobowiązania z zakresu prewencji znajdują na równi zastosowanie do każdej działalności, przy której prawo do życia może być zagrożone, np. likwidacja składu broni bądź szkolenie w ramach sił zbrojnych (patrz *Demiray pko Turcji*, skarga nr 27308/95, ECHR 2000-XII, pkt 45–46, a także *Pankov p-ko Bułgarii*, skarga nr 12773/03, wyrok z dnia 7 października 2010 r., pkt 61–62).

160. Tych to zobowiązań dotyczy niniejsza sprawa. Ponieważ władze jednoznacznie były świadome ryzyka dla p. Sharkova ze strony p. P.P. w przypadku udziału tego pierwszego w operacji zatrzymania tego drugiego (co można również opisać jako niebezpieczną działalność organizowaną przez Państwo), pojawia się kwestia, czy władze dochowały obowiązku ochrony p. Sharkova w kontekście tej operacji.

(iv) Standard oceny wykonania obowiązku

161. Jakkolwiek wymagane w danej sytuacji środki prewencyjne uzależnione są od źródła zagrożenia i zakresu w jakim można je zmniejszyć (patrz, acz w innych kontekstach, *Budayeva i Inni p-ko Rosji*, skarga nr 15339/02 i 4 inne, ECHR 2008, pkt 137 *in fine*; *Cavit Tınarlıoğlu p-ko Turcji*, skarga nr 3648/04, wyrok z dnia 2 lutego 2016 r., pkt 90 *in fine*, a także *Asma p-ko Turcji*, skarga nr 47933/09, wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., pkt 93) spoczywający na władzach obowiązek polega, na najwyższym poziomie ogólności, na uczynieniu wszystkiego, czego można od nich rozsądnie oczekiwać, w celu zażegnania ryzyka, to zaś zależy od całokształtu okoliczności danego przypadku (patrz *Osman*, pkt 116 *in fine*; *Demiray*, pkt 45, a także *Pankov*, pkt 62, wszystkie cyt. wyżej).XXXXXXXXXXXXXXX

162. Zarysowującą się kwestią wstępną jest to, czy standard rozsądnego postępowania w takich okolicznościach jest ten sam bądź porównywalny, co przy ocenie zastosowania się do wynikającego z art. 2 ust. 2 obowiązku powstrzymania się od użycia siły „większej niż bezwzględnie konieczna” — standard ścisłej proporcjonalności odnoszony nie tylko do działań przedstawicieli państwa realizujących owo użycie siły, lecz również do wszelkiego planowania odnośnych działań i sprawowania nad nimi kontroli (patrz, pośród wielu innych źródeł, *McCann i Inni p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 27 września 1995 r., Seria A nr 324, pkt 149 i 194; *Andronicou i Constantinou p-ko Cyprowi*, wyrok z dnia 9 października 1997 r., *Zbiór Orzeczeń* 1997-VI, pkt 171, a także *Giuliani i Gaggio*, cyt. wyżej, pkt 176), z wyłączeniem jakiegokolwiek marginesu oceny.

163. Począwszy od swej pierwszej sprawy angażującej art. 2 — *McCann i Inni* (cyt. wyżej) — Trybunał zastosował ten standard w licznych sprawach związanych z użyciem siły przez policję lub siły bezpieczeństwa przeciwko osobom uzbrojonym lub niebezpiecznym, z reguły dotyczących broni palnej

(patrz *Dimov i Inni p-ko Bułgarii*, skarga nr 30086/05, wyrok z dnia 6 listopada 2012 r., pkt 69, z licznymi dalszymi odniesieniami, a ostatnio *Camekan p-ko Turcji*, skarga nr 54241/08, wyrok z dnia 28 stycznia 2014 r., pkt 45–50, oraz *Cangöz i Inni p-ko Turcji*, skarga nr 7469/06, wyrok z dnia 26 kwietnia 2016 r., pkt 105–39). W rezultacie wydanych w tych sprawach wyroków zasady dotyczące „użycia siły” przez władze — co, jak już odnotowano, nie ogranicza się do samego użycia siły, lecz obejmuje również wykonywanie i planowanie operacji policyjnych — wraz ze środkami legislacyjnymi, administracyjnymi i regulacyjnym, jakie układające się państwa powinny wdrożyć w celu ograniczenia w możliwym zakresie niekorzystnych skutków „użycia siły”, stały się dobrze ugruntowane w orzecznictwie tut. Trybunału. Szczegółowe ich zestawienie znaleźć można w *Giuliani i Gaggio* (cyt. wyżej, pkt 174–82, 208–10 i 244–50).

164. Standard ten jednak, jak również te zasady, opierające się na wyraźnym zakazie w art. 2 ust. 2 używania siły „większej niż bezwzględnie konieczna”, nie mogą być łatwo transponowane na sprawy takie jak niniejsza, dotyczące pozytywnych obowiązków wynikających z art. 2 ust. 1. Jak odnotowano w pkt 156 powyżej, obowiązki te wynikają z zawartego w tym przepisie, spoczywającego na państwach, ogólnego obowiązku „ochrony życia”. Ponadto narzucają one inny zakres rozważań a także — jak wynika z ustalonego orzecznictwa Trybunału — margines oceny w stosunku do nich (patrz, acz w innych kontekstach, *Öneryıldız p-ko Turcji* [IW], skarga nr 48939/99, ECHR 2004-XII, pkt 107; *Gorovenky i Bugara p-ko Ukrainie*, skargi nr 36146/05 i 42418/05, wyrok z dnia 12 stycznia 2012 r., pkt 33; *Sašo Gorgiev*, cyt. wyżej, pkt 44; *Lambert i Inni p-ko Francji* [IW], skarga nr 46043/14, ECHR 2015, pkt 144–48, a także *Gerasimenko i Inni*, cyt. wyżej, pkt 96).

165. Standard rozsądnego postępowania w takich przypadkach nie może zatem być tak surowy jak standard ścisłej konieczności, zaś jego dochowanie nie może być oceniane w oparciu o zasady wypracowane na gruncie spraw odnoszących się do pozbawiania życia. Zakres i treść wchodzących w grę pozytywnych obowiązków należy raczej definiować w sposób nienakładający na władze niemożliwego ani nieproporcjonalnego obciążenia, z uwzględnieniem wyborów, jakich władze muszą dokonywać co do priorytetów i zasobów, jak również nieprzewidywalności ludzkiego zachowania (patrz *Osman*, pkt 116, *Öneryıldız*, pkt 107, a także *Pankov*, pkt 61, wszystkie cyt. wyżej, jak również *Finogenov i Inni p-ko Rosji*, skargi nr 18299/03 i 27311/03, wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r., pkt 209).

166. W uznaniu tych ograniczeń, w dwóch sprawach dotyczących wypadków w trakcie szkolenia wojskowego Trybunał stwierdził, że zawsze, gdy Państwo podejmuje bądź organizuje działania niebezpieczne, zapewnić musi, poprzez system reguł i wystarczającą kontrolę, ograniczenie ryzyka do rozsądnego minimum, jak również że wszelkie wynikające szkody nie będą stanowić naruszenia pozytywnych obowiązków z art. 2 ust. 1, jeżeli zostaną

one spowodowane przez niedbałe zachowanie jednostki bądź „współzaistnienie nieszczęśliwych zdarzeń (patrz *Stoyanovi*, pkt 61, a także *Trofin*, pkt 49 (d), oba cyt. wyżej).

167. Kwestie te nabierają dodatkowej ważności, gdy rzecz dotyczy aktywnych operacji przeciwko osobom uzbrojonym i stwarzającym zagrożenie, ponieważ w takich sytuacjach władze mają dużo mniejszą kontrolę nad tokiem wydarzeń, a ryzyko dla życia jest dla nich immanentne. Zakres i treść pozytywnych obowiązków z art. 2 ust. 1 co do ochrony przez Państwo własnego personelu organów ochrony porządku prawnego przed ryzykami dla życia nie może czynić niemożliwym wymagania od nich brania udziału w takich operacjach, nawet jeżeli widać, że mogą one spowodować podwyższone ryzyko śmiertelnych obrażeń bądź utraty życia. Zakres i treść tych obowiązków nie może też czynić nadmiernie uciążliwym organizowanie takich operacji po stronie władz. Istotnie art. 2 nie może być interpretowany jako gwarancja bezwzględniego poziomu bezpieczeństwa przy każdej czynności, w której prawo do życia może być zagrożone (patrz, acz w innych kontekstach, *Kalender p-ko Turcji*, skarga nr 4314/02, wyrok z dnia 15 grudnia 2009, pkt 49; *Koseva p-ko Bułgarii* (dec.), skarga nr 6414/02, orzeczenie z dnia 22 czerwca 2010 r.; a także *Cevrioğlu p-ko Turcji*, skarga nr 69546/12, wyrok z dnia 4 października 2016 r., pkt 66). W tej mierze należy zachować na uwadze, że członkowie personelu organów ochrony porządku prawnego, którzy dobrowolnie podjęli się służby — szczególnie w wyspecjalizowanych jednostkach, których zadania obejmują postępowanie z terrorystami i innymi groźnymi przestępcami — z pewnością muszą zdawać sobie sprawę, że czasem stawiać ich to może w sytuacjach trudnych do ograniczenia zagrożeń życia. Istotnie, to właśnie jest powodem, dla którego w Bułgarii bliscy krewni funkcjonariuszy policji poległych w trakcie wykonywania obowiązków służbowych uprawnieni są do specjalnego odszkodowania, a sami funkcjonariusze muszą być ubezpieczeni, na koszt Państwa, od ryzyka śmierci lub obrażeń (patrz pkt 93 i 97 powyżej). Jednocześnie jednak władze muszą zapewnić, aby funkcjonariusze przewidziani do udziału w takich operacjach otrzymali odpowiednie przeszkolenie i przygotowanie.

168. Kolejnym ważnym w tym kontekście zagadnieniem jest to, że przy wykonywaniu takich operacji władze muszą w pełni stosować się do negatywnych obowiązków z art. 2 ust. 2 wobec osób będących celem takich operacji, jak również wszelkich innych osób, jakie mogą zostać bezpośrednio dotknięte operacją (patrz odpowiednio *Osman*, pkt 116, a także *Bljakaj i Inni*, pkt 122, oba cyt. wyżej). Ważną w tym kontekście kwestią jest również odpowiednie szkolenie w zakresie korzystania z broni palnej (patrz *Nachova i Inni p-ko Bułgarii* [IW], skargi nr 43577/98 i 43579/98, ECHR 2005-VII, pkt 97; *Şimşek i Inni p-ko Turcji*, skargi nr 35072/97 i 37194/97, wyrok z dnia 26 lipca 2005 r., pkt 109; a także *Kakoulli p-ko Turcji*, skarga nr 38595/97,

wyrok z dnia 22 listopada 2005 r., pkt 110), zwłaszcza w przypadku jednostek wyspecjalizowanych (patrz *Giuliani i Gaggio*, cyt. wyżej, pkt 255).

(iii) Czy władze uczyniły to, co mogło być od nich rozsądnie oczekiwane, w celu zażegnania ryzyka dla życia p. Sharkova?

169. Z powyższego wynika, że sam fakt, iż p. Sharkov otrzymał rozkaz wzięcia udziału w operacji policyjnej wiążącej się z podwyższonym ryzykiem dla jego życia, nie oznacza naruszenia art. 2. Dobrowolnie zobowiązał się on do służby w oddziale antyterrorystycznym i nie wywodzono, jakoby nie został do tego zadania odpowiednio wyszkolony.

170. Nie da się też stwierdzić, jakoby nierozsądne było podjęcie przez władze decyzji o przeprowadzeniu operacji wiążącej się z użyciem siły w celu zatrzymania p. P.P. i przechwycenia sztuk broni palnej znajdujących się w jego posiadaniu. Jakkolwiek możliwe do zrealizowania były inne opcje, np. próby przekonania p. P.P. bądź nakłonienia go podstępem do poddania się lub zdania broni, władze miały dobre podstawy do użycia siły dla osiągnięcia tych celów. Nie jest rzeczą Trybunału roztrząsanie zalet alternatywnych taktyk z perspektywy czasu ani zastępowanie ocen właściwych władz własnymi ocenami (patrz odpowiednio *Andronicou and Constantinou*, cyt. wyżej, pkt 181). Kwestia zgodności operacji z prawem w świetle prawa bułgarskiego nie jest w tym kontekście rozstrzygająca (patrz odpowiednio *Mikayil Mammadov*, cyt. wyżej, pkt 111–12). W każdym bądź razie wewnętrzne dochodzenia ustaliły, że rozkaz do przeprowadzenia operacji wydano zgodnie z prawem (patrz pkt 43 i 52 wyżej).

171. Brak podjęcia przeciwko p. P.P. podobnej operacji dwa lata wcześniej, w marcu 2012 r., a także brak wystarczających starań miejscowej policji o przechwycenie znajdujących się w jego posiadaniu sztuk broni palnej po tym czasie (patrz pkt 40 i 42 wyżej), choć stanowią ogniwa w łańcuchu zdarzeń prowadzących do śmierci p. Sharkova, nie są z nią połączone bezpośrednim związkiem przyczynowym, jako że nie istnieją powody, aby sądzić, że p. Sharkov wszedłby w bezpośredni kontakt z p. P.P. bądź poniósł realne bezpośrednie ryzyko otrzymania odeń postrzału, gdyby nie otrzymał rozkazu wzięcia udziału w operacji. Nie jest zatem konieczne analizowanie tych zagadnień ani ustosunkowywanie się do kwestii tego, czy samo wydanie p. P.P. pozwoleń na broń było uzasadnione (patrz pkt 8 wyżej).

172. Nie należy do Trybunału w tym punkcie analizowanie dostępnych oddziałowi antyterrorystycznemu wyposażenia i broni. Na innym polu, mianowicie ochrony zdrowia, Trybunał konsekwentnie orzekał, że alokacja środków publicznych nie jest kwestią, w której powinien on zajmować stanowisko, lecz należy ona do władz układających się państw, które mają lepsze możliwości oceny istotnych wymagań i wzięcia odpowiedzialności za konieczne przy podejmowaniu decyzji o przeznaczeniu ograniczonych dostępnych środków wybory między uzasadnionymi potrzebami (patrz *Lopes de Sousa Fernandes p-ko Portugalii* [IW], skarga nr 56080/13, wyrok z dnia

19 grudnia 2017 r., pkt 175, z dalszymi odniesieniami). To samo odnosi się do przydziału wyposażenia i broni palnej w policji. W każdym bądź razie nie jest to przypadek rażąco złego wyposażenia do zadania.

173. Trybunał nie jest właściwy do podejmowania polemiki z dokonanymi przez władze wyborami w zakresie wyposażenia do użycia w konkretnej operacji, w której p. Sharkov stracił życie. Jest prawdą, że rodzaje broni udostępnianej siłom bezpieczeństwa na potrzeby danej operacji powinny być brane pod uwagę przy ocenie, czy użyta przez nie siła była „nie większa niż bezwzględnie konieczna” w rozumieniu art. 2 ust. 2 (patrz *Güleç p-ko Turcji*, wyrok z dnia 27 lipca 1998 r., *Zbiór Orzeczeń* 1998-IV, pkt 71; *Isayeva i Inni p-ko Rosji*, skarga nr 57947/00 i 2 inne, wyrok z dnia 24 lutego 2005 r., pkt 195; *Giuliani i Gaggio*, cyt. wyżej, pkt 216; a także *Dimov i Inni*, cyt. wyżej, pkt 78). Jak jednak odnotowano w pkt 164 powyżej, gdy w grę wchodziły pozytywne obowiązki państwa z art. 2 ust. 1 w grę stosuje się inne rozważania. Istotnie, jak wskazują stany faktyczne *Giuliani i Gaggio* oraz *Dimov i Inni* (obie sprawy cyt. wyżej), owe dwa obowiązki mogą wejść ze sobą w konflikt, ponieważ zastosowanie bardziej śmiertelnej broni w normalnej sytuacji zapewni lepszą ochronę życia wszelkich funkcjonariuszy biorących udział w operacji organów ochrony porządku prawnego, zwiększając jednocześnie ryzyko dla życia osób będących celem operacji.

174. W każdym razie trudno byłoby twierdzić, jakoby niedostępność rozmaitych typów wyposażenia odnotowanych w sprawozdaniach z dochodzeń wewnętrznych (patrz pkt 44 i 60 wyżej) wykazywała bezpośredni związek przyczynowy ze śmiercią p. Sharkova. To samo można powiedzieć o spóźnionym dostarczeniu tarcz balistycznych (patrz pkt 44 i 61 powyżej), skoro p. Sharkov dysponował taką, gdy p. P.P. oddawał strzał w jego kierunku. Miał również hełm, lecz został trafiony tuż poniżej niego (patrz pkt 25 wyżej).

175. Do sprawdzenia pozostaje, czy ewentualne błędy w planowaniu operacji i kierowaniu nią wskazują na nierozsądne działanie władz.

176. W postępowaniach wewnętrznych, w szczególności zaś drugim z nich, odnotowano szereg błędów, zalecając na tej podstawie podjęcie czynności dyscyplinarnych (patrz pkt 40–44 i 51–63 wyżej). Nie wydaje się jednak, aby w postępowaniach tych uczyniono to z zastosowaniem standardu porównywalnego z wykorzystywanym przez Trybunał (patrz odpowiednio *Van Colle v. the United Kingdom*, skarga nr 7678/09, wyrok z dnia 13 listopada 2012 r., pkt 100, a także *Sarhan p-ko Turcji*, skarga nr 55907/08, wyrok z dnia 6 grudnia 2016 r., pkt 56). Ponadto, w przeciwieństwie do tych postępowania, niniejsza sprawa nie dotyczy operacji jako całości, lecz ogranicza się do badania, czy jakiegokolwiek niedociągnięcia w jej organizacji pozostają w bezpośrednim związku ze śmiercią p. Sharkova (patrz odpowiednio *Giuliani i Gaggio*, cyt. wyżej, pkt 235).

177. Część kwestii zauważonych w sprawozdaniach z postępowań wewnętrznych, np. brak określenia zadań pozostałych jednostek biorących udział w operacji, jak również brak prawidłowej ewakuacji sąsiadów i matki p. P.P. (patrz pkt 44 i 59 wyżej) nie wydają się wykazywać żadnego związku przyczynowego ze śmiercią p. Sharkova.

178. Dwoma zauważonymi w sprawozdaniach błędami, co do których można stwierdzić, że istnieje wystarczający związek przyczynowy ze śmiercią p. Sharkova, były brak wystarczającego uprzedniego rozpoznania (patrz pkt 43, 52 i 54 powyżej) oraz brak wystarczającej starannej oceny prawdopodobnej reakcji p. P.P. w obliczu ataku (patrz pkt 51, 52, 53 i 55 powyżej). Wydaje się, że oba wywierały istotny wpływ na wybory taktyczne oddziału antyterrorystycznego — najpierw szybkiego ataku zamiast oblężenia, następnie zaś szturm od drzwi frontowych zamiast przez balkony. Dwa inne wskazane w sprawozdaniach błędów, które również wykazują wystarczający związek ze śmiercią p. Sharkova, to brak elementu zaskoczenia w stosunku do p. P.P., a następnie brak działania wystarczająco szybkiego, aby uniemożliwić mu stawienie skutecznego oporu (patrz pkt 43, 53, 56 i 57 powyżej). Kolejnym takim błędem było to, że drużyna p. Sharkova zajęła pozycje pod balkonem w sposób wystawiający ją w większym stopniu na strzały p. P.P. (patrz pkt 58 wyżej).

179. Rzeczywiście można pomyśleć, że lepszy wywiad i lepsze planowanie, jak również użycie innych taktyk (bardziej bądź mniej agresywnych), zapobiegłyby rozwojowi zdarzeń, który doprowadził do śmierci p. Sharkova. Jakkolwiek materiały w aktach sprawy nie ujawniają na ten temat zbyt wielu szczegółów, wynika z nich ogólne wrażenie, że władze, a zwłaszcza dowództwo oddziału antyterrorystycznego, przeprowadziły operację w niepotrzebnym pośpiechu, nie doceniając poczynionych przez p. P.P. przygotowań do odparcia wszelkich podejmowanych przez policję prób wtargnięcia do jego mieszkania, jak również jego determinacji do odparcia ich wszelkimi środkami. Mieści się jednak w sferze domysłów, czy dodatkowe rozpoznanie, w szczególności przez sam oddział, bądź skuteczniejsze starania o przewidzenie prawdopodobnej reakcji p. P.P. umożliwiłyby władzom znaczące ograniczenie ryzyka stwarzanego przezeń dla próbujących dokonać jego zatrzymania funkcjonariuszy. Pozostaje faktem, że była to operacja związana z niebezpieczeństwem, prowadzona przeciwko ciężko uzbrojonemu i zdeterminowanemu człowiekowi, który dołożył wielkich starań o zabarykadowanie mieszkania — to właśnie samo w sobie stanowiło powód, dla którego operacja wykonywana była przez oddział antyterrorystyczny zamiast zwykłych funkcjonariuszy policji (patrz pkt 13 wyżej). Mimo popełnianych błędów władze podjęły środki ostrożności, jakie w danym momencie można było uznać za rozsądne: pozyskano wywiad na temat p. P.P., przedyskutowano w sposób dość szczegółowy dostępne opcje, a także sporządzono plany zatrzymania p. P.P. i będących w jego posiadaniu sztuk broni palnej (patrz pkt 13 do 19 wyżej). Do udziału skierowano pewną

liczbę specjalnie wyszkolonych funkcjonariuszy, działania zaś przeprowadzono w sposób skoordynowany, zawsze z nieprzerwanym łańcuchem dowodzenia (patrz pkt 20 do 25 wyżej). Trybunał, będąc w dużym oddaleniu od zdarzeń, musi być skrajnie ostrożny przy kwestionowaniu, z perspektywy czasu, podejmowanych przez władze mające bezpośrednią wiedzę o okolicznościach sprawy w tym zakresie wyborów. Jest to coś, czemu należy się opierać nawet przy badaniu, czy władze użyły siły „większej niż bezwzględnie konieczna”, a jest to, jak już odnotowano, badanie prowadzone według dużo surowszego standardu (patrz *Bubbins p-ko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 50196/99, ECHR 2005-II, pkt 147; *Huohvanainen p-ko Finlandii*, skarga nr 57389/00, wyrok z dnia 13 marca 2007 r., pkt 104; a także *Golubeva p-ko Rosji*, skarga nr 1062/03, wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r, pkt 110).

180. Podsumowując, nie da się twierdzić, jakoby — mimo pewnych godnych ubolewania błędów — władze bułgarskie nie wywiązały się z obowiązku podjęcia rozsądnych kroków dla ochrony życia p. Sharkova. Nie doszło zatem do naruszenia w tym względzie art. 2 Konwencji.

III. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 13 KONWENCJI

181. Skarżące zarzucają, że nie przysługiwał im skuteczny krajowy środek prawny w związku z zarzutami naruszenia art. 2 Konwencji. Powołują się na art. 13 Konwencji, który stanowi:

„Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

A. Stanowiska stron

182. W pierwotnym stanowisku co do dopuszczalności i zasadności skarg Rząd wywodził, że postępowanie karne przeciwko p. P.P., w którym sądy oceniały wszystkie fakty odnoszące się do jego zachowania, w tym planowanie i wykonanie prowadzonej przeciwko niemu operacji, stanowiło skuteczny środek w odniesieniu do zarzutów skarżących z art. 2 Konwencji. Istotnie sądy w oparciu o swoje ustalenia w pełni zasądziły roszczenia odszkodowawcze skarżących przeciwko p. P.P. Ponadto w lipcu 2014 r. wszystkim trzy skarżące otrzymały wypłaty odszkodowań na podstawie art. 255 ust. 2 Ustawy z 2006 r. o Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w charakterze odpowiednio pozostałego przy życiu współmałżonka, dziecka i rodzica p. Sharkova (patrz pkt 93 wyżej); kwoty te wynosiły 16.458,72 (8.415,21) dla każdej ze skarżących. Ponadto w kwietniu 2014 r. na koncie należącym do śp. p. Sharkova zaksięgowano kwotę 19.201,84 BGN (9.817,74 EUR) tytułem odprawy należnej mu na podstawie art. 255 ust. 4 ustawy z 2006 r.. Na koniec, w 2013 r. p. Sharkov został przez Ministerstwo ubezpieczony na wypadek śmierci, zgodnie z wymogiem art. 208 ust. 1 ustawy z 2006 r. Skarżące również były uprawnione z tytułu tego ubezpieczenia.

183. Skarżące wywodzą, że, jak wynika z informacji dostarczonych przez komornika, do września 2020 r. p. P.P. nie dokonał żadnych płatności na poczet zasądzonych od niego kwot. Ponieważ odbywa on karę dożywotniego pozbawienia wolności nigdy nie będzie miał możliwości ich uregulowania.

B. Ocena Trybunału

184. Skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona ani niedopuszczalna z innych przyczyn. Należy zatem uznać ją za dopuszczalną.

185. Zauważono już, że postępowanie karne przeciwko p. P.P. i przysługujące przeciwko niemu roszczenia odszkodowawcze nie są środkiem odnoszącym się do zarzutu skarżących, jakoby władze nie uczyniły wystarczająco dużo dla ochrony życia p. Sharkova, jak również nie mają w istocie stanowić takiego środka (patrz pkt 132 wyżej). Nie stanowią takiego środka również automatycznie wypłacane na rzecz skarżących odszkodowania za śmierć p. Sharkova w trakcie wykonywania obowiązków służbowych i możliwość uzyskania zapłaty z tytułu ubezpieczenia na wypadek śmierci (patrz pkt 78–80, 93 i 97 wyżej).

186. Kwestią w ramach art. 13 Konwencji jest jednak to, czy skarżące miały do swojej dyspozycji procedurę, w której mogłyby uzyskać naprawienie szkody, np. w formie odszkodowania, wyrządzonej brakiem dostatecznego wywiązania się przez władze z obowiązku ochrony życia p. Sharkova. Ta kwestia została już jednak przeanalizowana w odniesieniu do proceduralnego aspektu art. 2 Konwencji (patrz pkt 147 i 149 powyżej). Nie zachodzi zatem potrzeba badania jej również pod kątem art. 13 Konwencji (patrz odpowiednio *Finogenov i Inni*, cyt. powyżej, pkt 284).

IV. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

187. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

188. Skarżące dochodzą każda kwoty 50.000 euro (EUR) tytułem cierpienia i bólu wywołanego śmiercią p. Sharkova i brakiem skutecznego wyjaśnienia jej przyczyn.

189. Rząd stał na stanowisku, że roszczenia te są nieuzasadnione. Zwraca on uwagę na roszczenia odszkodowawcze zasądzone na rzecz skarżących w postępowaniu karnym przeciwko p. P.P., wypłaty odszkodowań uzyskane przez skarżące z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w związku ze śmiercią p. Sharkova, jak również możliwość wystąpienia przez nie z roszczeniem z tytułu jego zawodowej polisy ubezpieczenia na życie.

190. Stosownie do brzmienia art. 41 Konwencji, Trybunał może orzec słuszne zadośćuczynienie stronie skarżącej tylko, jeżeli „stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów” w odniesieniu do takiego skarżącego (patrz odpowiednio *Neumeister p-ko Austrii* (art. 50), wyrok z dnia 7 maja 1974 r., Seria A nr 17, pkt 30, a także *De Wilde, Ooms i Versyp p-ko Belgii* (art. 50), wyrok z dnia 10 marca 1972 r., Seria A nr 14, pkt 21 (i)), a następnie ustali, że domniemana poniesiona przezeń szkoda wynika

z danego naruszenia. W tym przypadku jedyne stwierdzone naruszenie dotyczy proceduralnego zobowiązania z art. 2 Konwencji do wyjaśnienia, czy funkcjonariusze publiczni ponoszą odpowiedzialność za niedostateczne wywiązanie się z obowiązku ochrony życia p. Sharkova. To zaś, jak również charakter naruszenia, musi znaleźć odzwierciedlenie w orzecznym przez Trybunał poziome zadośćuczynieniu. W świetle orzecznictwa w tego rodzaju sprawach oraz konkretnych okoliczności niniejszej sprawy Trybunał zasądza na rzecz każdej z trzech skarżących kwotę 8,000 EUR tytułem udręki i frustracji, jakich musiały one doświadczyć z powodu braku prawidłowego wywiązania się przez władze z tego zobowiązania.

B. Koszty i wydatki

191. Skarżące ubiegały się o zwrot każda kwoty 2.000 EUR, wskazywanej jako poniesiony koszt wynagrodzenia ich prawnika.

192. Rząd zwrócił uwagę, że twierdzenie to nie zostało poparte żadnymi dokumentami.

193. Trybunał zauważa, że skarżące nie przedstawiły żadnych dokumentów na poparcie tego twierdzenia. W takich okolicznościach, mając również na uwadze zasady Reguły 60 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału, Trybunał nie orzeka żadnej kwoty z tego tytułu.

C. Odsetki za zwłokę

194. Trybunał za słuszne uznaje wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie stopy kredytu marginalnego stosowanej przez Europejski Bank Centralny powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH POWODÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *postanawia* o połączeniu trzech skarg;
2. *łączy* z istotą sprawy dwa zastrzeżenia Rządu co do niewyczerpania drogi krajowej oraz zastrzeżenie, że skarżące nie mogą już twierdzić o sobie, iż są ofiarami naruszenia art. 2 Konwencji;
3. *uznaje* wszystkie trzy skargi w pozostałym zakresie za dopuszczalne;

4. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 2 Konwencji ze względu na brak skutecznego wyjaśnienia, czy funkcjonariusze publiczni bądź władze nie wywiązali się z obowiązku podjęcia rozsądnych środków w celu ochrony życia p. Sharkova, jak również *oddala* oba zastrzeżenia Rządu co do niewyczerpania drogi krajowej oraz jego zastrzeżenie co do utraty przez skarżące możliwości twierdzenia, że są ofiarami naruszenia art. 2 Konwencji;
5. *orzeka*, że nie doszło do naruszenia art. 2 Konwencji z powodu środków podjętych przez władze w celu ochrony życia p. Sharkova;
6. *orzeka*, że nie ma potrzeby rozpatrywania skargi w świetle art. 13 Konwencji;
7. *orzeka*,
 - (a) że pozwane państwo winno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz każdej ze skarżących tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową kwotę 8.000 EUR (osiem tysięcy euro) z powiększeniem o wszelkie należne podatki i przeliczeniem na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu uregulowania płatności;
 - (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do uregulowania należności należne będą odsetki proste od określonej powyżej kwoty, naliczone według obowiązującej w tym okresie stopy kredytu marginalnego stosowanej przez Europejski Bank Centralny powiększonej o trzy punkty procentowe;
8. *oddala* w pozostałej części roszczenia skarżących dotyczące słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 30 marca 2021 r., zgodnie z Regulą 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Andrea Tamietti
Kancierz

Tim Eicke
Przewodniczący